Масса а мехкашкара пролетарийш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО
свет

КІиранди 8 МАРТ № 20 (2232) 1959 шу
Мах 20 кеп.

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГІалгІай областной Грозненски городской комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

СОВЕТСКИ КХАЛНАХАГА

Дукха деза новкъостий. Советски Союза сийдола кхалнах!

Болхлойн колхозницаши, Іилмани техникани, просвещенени унахцІено лораярен, литературани искусствани деятелаш!

Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитето дІайха моаршал а хоатт шуга, хьинаре коммунизм хьалъерашка, дунен халкъашта юкъерча кхалнахьа деза ди — 8-гІа март, дерригача дунен къахьегача кхалнахьа барт-цхьоагІон ди къоабал а дувц шун. Исторически лоархІам бола денош да сІанз вай мехкагара дараш.

Дукха ха йоацаш йистеяьннай, советски халкъо коммунизм хьалъерий съезд аьнна нийса цІи тилла ССКП аргІан йоаца XXI-гІа съезд, цо белгалдир вай Даьхе ше дегІаяра кердача юкъах — коммунистически общество шерра йоаржаяь хьаяра юкъах чуенна хилар. Съезда башха дика итогаш — коммунизм хьалъяра практически декхараш кхоачашдеш революционни теори творчески юкъеяхьара къьгга хьокхам ба.

СССР-а халкъа боахам 1959—1965 шерашка дІахо а цегІабара Іалаьмате йоаккха программа кхоачашъяро вай мехкага торо хулийтаргья коммунизма материально-технически база хьаяра хоадам беш бола гІа баккха, социалистически экономика кхы а чІоагІагІа дегІайоагІилга, промышленностьи юрта боахами, Іилмей культурей мамогга айелга Іалашде.

Партен съездо тІайица коммунизм хьалъяра программа юххье денз—юхке кхаччалца Іалаьмате чІоагІа сага йоакхо еш я. ВорхІ шерарча плано лерхІ халкъа вахара хьал дІахо а айделга: болхлойн гІулакхерча наьхен алапеш лакхделга, колхозникашта боала пайда дукхагІа хулийтилга, пенсеш лакхделга, наха эша продукташ лоархІам боллаш дукхагІа хулийтилга, нах чубаха цІенош, школаш-интернаташ, клубаш, берий учрежденеш, больницаш шерра сьалъелга. Советски Союзе оттадергда дунен тІа эггара лоацагІа дола балха дии эггара лоацагІа дола балха кІиреи.

Вай мехкарча къахьегамхоша цхьа барт болаши чІоагІеи мога а ду дизза хьал а лоац партен XXI-ча съезда соцамаш. Дерригача советски халкъо а санна, советски кхалнаха Іалаьмате чІоагІа дог айденна дакъа лоац ворхІ шерара план толамца кхоачашъе а тІеххкхоачашъе а дерригача халкъо лоаттаеча яхьа юкъе.

Дукхача хана адамаш хьийгад бІаьхийчеи къечеи наха йийкъа йоапача, эксплуататци а саго сага хьакъ дуилга а хургдоацача, деша а цоацаш, тІулакхашца кхалнаьха маІача наха нийса бокъонаш хургйолча обществох. Цунах хІанз а хьог капитала мехкашкара къахьегамхой. Коммунизмах йола адамий из сийрда уйла кхоачашъю вай мехка.

Советски, бокъонца долча халкъа Іаьдало цІаккха хургбоацаш капитализма низ-Іоткъам дІа а баьккха, царизм йолча хана эхь долча, ах лей болча хьала кІалхара а баьха, бизза мукъабаьхаб кхалнах. Советски Союзе кхалнах паччахьалкхен, политически, боахама культурни вахара юкъе дика дакъа лоаца боккха низ ба.

Вай халкъа доккха сий деш дага латт революцен шерашкеи граждански тІема халача ханеи къахьегача кхалнаьха хинна къонахчул а денал а. Іалаьмате чІоагІа къахьийгад советски кхалнаха пятилеткаш кхоачашъеш, мехка индустриализаци еш, колхозаш йохкаш а уж чІоагІъеш а. МаІача нахаца цхьана тыле а Даьхен Сийлахь — боккхача тІема фронташка а моастатІа эшавеш котало йоаккхаш хилар уж. ТІом хинначул тІехьарча шерашка тІемо яь човнаш мехко ерзаеш, боккха болх бир кхалнаха.

Советски паччахьалкхе дегІайоагІаш социализм хьалъеча ерригача этапашка даьха толамаш чІоагІа дувзаденна да промышленнии юртбоахамеи производстве, халкъа просвещенеи унахцІено лораечеи, Іилман болх беча кхалнаха дика а тІагІертта а баьча балхаца. Советски кхалнах вай мехка дерригача халкъо лоархІаш ба, де а доагІаш сий ду цар.

Коммунистически партеси советски правительствоси чІоагІа хам бу советски кхалнаьха доккхача гІулакхий а цар денала а. Цхьа миллион совгІа кхалнах ба СССР-а орденаши медалаши енна, Социалистически Къахьегама Турпала цІи енна 2 605 кхалсаг я, 24 кхалсаг я «Серп и молот» яха дошо медаль шозалагІа енна, Советски Союза Турпала цІи енна 75 кхалсаг я.

МаІача наха нийсса хьинаре дакъа лоац советски кхалнаха паччахьалкхенна доал деча, мехка политически общественнии вахарца. Халкъо хержарашта — СССР Лакхехьарча Совета депутаташта—юкъе ба 26,7 процент кхалнах; кхы а дукхагІа ба депутаташ — кхалнах союзнии автономнии республикай Лакхехьарча Советашкеи къахьегамхой депутатий моттигашкарча Советашкеи. Вахарга, сердалонга, хьинареча гІулакхага бигар советски Іаьдало паччахьа Россен йистошка даьхача къамий кхалнах. ТоІабаь, бокъо йоацаш, берригаш а хІана бац аьнна дешанза болаш баьхкача Средни Азерча, Казахстанерча, Закавказерча, кхыча йистошкарча кхалнахах советски Іаьдал латтача укх шерашка хьахиннаб хьинар долаш бола керда общество хьалъераш: бІаьш эзараш бола лораш, Іилмахой, промышленностени юрта боахамеи дикагІа бола болхлой.

Советски паччахьалкхено лоархІаш, сийдеш, масса оагІонгахьара йоакхо еш я кхалсаг-нана. 58.683 кхалсага «Мать-героиня» яха сий дола звани еннай, ялх миллионал совгІа болча кхалнаха «Материнская славеи» «Медаль материнстваи» яха орденаш еннай. Дукха бераш долчеи цхьаь болчеи ноаношта а, хІаьта иштта берах болчеи бераш даьчеи кхалнаха а итт миллиард гаргга пособи деннад алхха 1958 шера.

Общество Коммунистически хьисапе эргаяккхар керда саг хьалкхеварца вІашагІдаргдоацаш дувзаденна да. Школа эргаяккхарна партеси правительствоси тІайийца программа, дешар хІама хьадеш болча къахьегамца, коммунизм хьалъярца дувзарна тІаерзаяь я. ТІаккхувш йола тІехье коммунистически уйланца хьалкхеярна Іалаьмате боккхача лоархІамера дакъа лаца цезаш ба кхалнах-ноаной, дезал, школа.

Советски паччахьалкхеной Коммунистически партеси къаьстта йоакхо ю кхалнаьха къахьегамцара а вахарцара а гІулакхаш тоадара, массайолча моттигашка керда берий учрежденеш, вахара тІулакхаш кхоачашцарна йола предприятеш хьалъяра, дІахо йодача хана а общественни питани дегІайоалаяра а тоаяра а. Советски Іаьдал даьннача хьалхарча шерашка яхкаь хиннача столовех, цетсадехи детяслехи «коммунизма зІыргий хьокхамаш» да аьннад В. И. Ленина. ХІанз вай мехка массанахьа а я советски кхалнаха, ноаношта, цІен-ноаношта цар шоай ханах овсаре къахьегарна, дешарна, культурно салаІарна пайда эца новкъостал де тІахьийха йола Коммунистически хьисапера дукха тайп-тайпара организацеш.

ХІанз детсадашка кхедеш 2.280 эзар бер да, хІаьта семилетка йистейоаллача хана шозза хІана хилац аьнна дукхагІа хургья из цифр. Советски общественносто дагахь къоабалдеш тІайийцар школаш-интернаташ яхкар. Семилетка чакхйоаллаш шиъи ахи миллионал кІезигагІа доацаш хургда школашка-интернаташка деша дагІа бераш. Гаьна яц дерригa бераш школашка-интернаташка дешаш хургдола ха. Цо Іалашдергда тІаккхувш йола тІехье коммунистически хьисапе хьалкхеяра декхар кхы а сихагІа кхоачашделга, кхы а миллионаш бола кхалнах коммунистически общество хьинаре хьалъеш бараштa юкъеоза.

Советски кхалнаха доаккхал ду коммунизм котъялара тІехьа лоаттабаьча къовсаме даьхача толамех. Шоай бокъонаш, шоай сага сий кхетадеш хиларо, Даьхенна хьалхашка гучаювлача сийлахь-йоккхача перспективаша дог гІаддуг цар, иразах кхебу уж. Сийлахь-йоккхача марксизман-ленинизман идеяша дог ура а увттадеш, шоай низ ца кхобеш, халкъа духьа, дукха езача Даьхен духьа къахьег советски кхалнаха.

Советски кхалнаьха толамаша дог ураувттаду дерригача дунен тІарча цар новкъостий-кхалнаьха, керда вахар хьалдарна новкъостал ду социалистически лагерерча дерригача мехкий турпале къахьегача кхалнаха. Халкъа демократен мехкашка чІоагІъеннача социалистически стройс нийсхои кортамукъалеи ера кхалнаха, Іазапа, бе болх ца хилара, къела кІалхарбаьхар уж, шоай таланташ дегІайоалаярнеи шеръярнеи, общественнии политически вахара юкъе хьинаре дакъа лацарна боарам боацаш йоккхий торонаш елар царна.

Социалистически мехкий хьокхамо хьех, кхалнах бокъонца корта мукъа баха социализма, коммунизма хьал тІа мара йиш йоацилга. Цу хьокхамо капиталистически колониальнии мехкий кхалнаьха дог ураувттаду социальнии колониальнии Іоткъама кІалхара шоаш баха хьинаре къовсам лоаттабе. ХІара цено дахь, колониальни лоалла, эксплуатаценеи Іоткъама кІал лоаттабарах духьал, шоай бокъонаш бахьан, къамаш шоай лоІамах хилара, демократенеи машараи тІехьа шоаш ца кхобеши денал долаши кхалнаха къовсам лоаттабарах дола керда бакъдараш.

Дерригача мехкий кхалнаха де лерхІачоа юкъе тІема духьала, шоай берий сийрда тІехьлеи иразии бахьан лоаттабеча къовсамал доккхагІа а сий долашагІа а хІама дац. Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха демократически федерацес вІашагІтеха миллионаш бола къахьета кхалнах машара тІехьа ба, цар дІадех дунен халкъашта юкъе кхохкаденна латта гІулакхаш кІаьдделга, вІаши къувсаш дола дешаш машарца къоасталга, дуккха а нах хІалакбеш дола атомнии водороднии кхы тайпен герзаш дІадоахилгеи кхы ца леладайтилгеи.

Машар чІоагІа лоаттабара тІехьа, керда тІом хьебеча империалисташта духьала къувсаш хьалха латтарий мугІаршца лоаттабечарда хьинаре дакъа лоацаш ба вай мехкара кхалнах. ТІом ца хилийтара тІехьа, машаре дахара а дунен халкъаша цхьана къахьегара а тІехьа Советски Союзо мамогга беш бола тІахьехам къоабалбеш а хьаллоацаш а ба дерригача дунен тІара къахьета кхалнах.

Вай сийлахь-йоккхача Даьхенна дукха беза кхалнах, къовсам лоаттабеча а къахьегача а бола тха новкъостий!

Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитет чІоагІа тешаш я советски кхалнах дІахо йодача хана а коммунизм хьалъерий хьалхарча мугІаршца гІортхиларахи партен XXI-ча съездо оттадаь Іалаьмате доккхий декхараш кхоачашдарна тІагІертта къовсам лоаттабергхиларахи.

ССКП Центральни Комитет тешаш я вай кхалнах, сийдола къахьегамхой, болхлойн колхозницаши йолаеннача турпалерча семилетке шоай дерригa низаш промышленносте, юрта боахаме, строительстве, транспорте дерригача доакъошка заданеш ханал хьалхагІа кхоачашъярна дІалургхиларах.

Советски интеллигенцен викалаш, Іилмахой, инженераш, техникаш, юрта боахама специалисташ болча кхалнаха шоай берригa низи шоашта ховри дІалургда дІахо а Іилмеи техникеи дегІайоалаеча, Іилман учрежденей балха бувзамаш практикаца чІоагІдеча, Іилманна керда карагІдаьннараш халкъа боахаме шерагІа а чехкагІа а юкъе доаладеча.

ССКП Центральни Комитет чІоагІа тешаш я, советски кхалнаха, просвещенен а унахцІено лораеча а, искусствон а литературан а болхлоша шоай берригa низ а, шоашта ховр а, ерригa шоай говзал а къахьегамхой коммунистически кхетам лакхбеча, цар унахцІенон йоакхо еча, хьатІаккхувш йоагІа тІехье къахьегамца коммунистически гІулакх долаш, советски патриотизми интернационализми йолаш, коммунистически гІулакхаш доахкаш хьалкхее дІалургхиларах.

ССКП Центральни Комитето тІахьех Советски Союза берригa кхалнах тІехьа тІайоагІача хана а машари халкъаш кхерамах лорадари хьаллоаттадара а уж чІоагІдара а, халкъашта юкъера вошали доттагІали чІоагІдара, дунен социализмани демократени лагерь мамогга чІоагІъяра тІехьа кІаьд ца луш къовсам лоаттабе.

ССКП Центральни Комитето партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеш а боахама органаш а тІахьех массанахьа а къахьегача кхалсага цо советски демократенна карагІдаьннача сийлахь-доккхача гІулакхех пайда эцача новкъостал де, кхалсага-наьна теркам, йоакхо, сий де, къахьегам беза, низ а денал а дола, даьхенна мутІахьа а коммунизман гІулакха кийча а йола тІехье кхееча цезалаи школаннеи новкъостал де.

Даькъал хилда Дунен халкъий кхалнаьха деза ди — 8-тІа март!

Бахалба коммунизм хьалъеш боахка, деналера патриоткаш бола, дерригача дунен тІарча машара тІехьа чІоагІа къовсам лоаттабу советски кхалнах!

Даькъала хийла дерригача адамашта коммунизманга бода никъ боаха вай Советски Даьхе!

Даькъала хийла дерригдунен - исторически коталонаш йоахача советски халкъа дог ураувттадеш а уж вІаштІехьайоахаш а йола Коммунистически парти!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕН ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ.

Нохч-ГІалгІай АССР городий, районий, юртий, поселкай къахьегамхой депутатий Советашта хоржамаш дарах бола

ХОАМ

1959 шера 1-ча марта хоржамаш хилар Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республикан районий, городий, юртий, поселкай къахьегамхой депутатий Советашка.

Кхадж тоссилга моттигерча ханах Іуйрийна 6 сахьат даьлча дола а даь бийсанна 12 сахьат даьлча чакхдаьлар. Советски Союза Коммунистически партен XXI-ча съезда исторически решенеша политически а къахьегама а дог чІоагІа айдаьча хьал тІа харжархоша дика вІашагІ а кхийтта хьинаре дакъа лацарца чакх а даьлар, хІаьта Коммунистически партенеи Советски правительствонеи гонахьа къахьегамхой айхха кхотабенна хилари халкъий цхьоагІони доттагІали хилари хьа а хьекхар.

Къахьегамхой депутатий 17 районий Советашкеи, 3 городий Советашкеи, городашкарча 5 районий Советашкеи, 155 юртий Советашкеи, 3 поселкови Советашкеи депутаташ хержаб.

Районий, городий, юртий, поселкови къахьегамхой депутатий Советашка хоржамаш деча кхадж тоссаш дакъа лаьцар:

Районий Советашка	100,0 проц.
Городий Советашка	99,94 проц.
Городашкарча районий Советашка	99,93 проц.
Юртийи поселковийи Советашка	99,99 проц.

Цу тайппара дукха хІама ца эшаш берригача харжархоша дакъа лаьцар хоржамашка.

Кхадж тоссача дакъа лаьцача берригача харжархоех процентех лаьрхІача коммунистийи парте боацарийи блока кандидаташта кхадж тассар укх тайпара да:

Районий Советашка	99,57 проц.
Городий Советашка	98,82 проц.
Городашкарча районий Советашка	98,86 проц.
Юртийи поселковии Советашка	99,56 проц.

Кандидатий фамилеш дІайоаяь бюллетенеш, вешта аьлча депутаталла болхача кандидаташта духьала тесса кхажамаш еррал да:

Районий Советашка деча хоржамашка — 0,43 процент, городашкарча районий Советашка — 1,4 процент, юртийи поселкайи Советашка — 0,44 процент. Хоржамий хьакъехьарча Положенен 89 статьяга хьежжа бокъонца нийса йоацаш лаьрхІай 0,007 процент.

Цу тайппара, тессача кхажамий результаташа хьахьокх, коммунистийи парте боацарийи блока кандидаташта тІехьа харжархоша массава раьза а волаш кхадж тесса хилар.

Моттигерча ерригача Советашка хержа депутаташ 6.075 саг ва. Хержа берригa депутаташ коммунистийи парте боацарийи кандидаташ ба.

Депутаташта юкъе ба—2.085 кхалсаг, е 34,32 процент, ССКП членаши кандидаташи — 2.270, е 37,37 процент, парте боацараш — 3.805, е 62,63 процент, производствера болхлойи колхозникаши 3.425, е 56,38 процент.

Веденски районерча Гунийски юрта Совете хоржамаш деча № 6 йолча хоржамий округе гІолла депутаталла вахийта хьоттаваьча кандидата тІехьа дукхагІчар кхадж тессабац. Гунийски юрта Совете деча хоржамашта йолча юрта хоржамий комиссес 1959 шера 8 марта керда хоржамаш де оттадаьд 6-гІча хоржамий округе.

Советски халкъа цхьоагІон а цун кхотадалара а низ бола демонстраци

КІирандийнахьа, 1959 шера 1-ча марта, Российски Федерацен, Украински, Белорусски, Узбекски, Казахски, Молдавски, Латвийски, Таджикски, Туркменски союзни республикашка Лакхехьарча Советашка депутаташ хержар.

Массанахьа а моттигерча ханах Іуйранна 6 сахьат даьлча кхадж тасса а болабелар, бийсан 12 сахьат даьлча тесса а баьлар.

Советски Союза Коммунистически партен аргІан йоацача XXI-ча съезда исторически соцамаша политически а къахьегама а хьакъехьа дог айдаларца чакхдаьлар союзни республикай Лакхехьарча Советашка ду хоржамаш. Массайолча моттиге белгалдаьлар харжархоша хоржамаш деча дикеи диззаи дакъа лоацаш хилар.

Союзни республикай Лакхехьарча Советашка хоржамаш дарах йолча итогаша дика тешал ду советски социалистически демократи а советски наьха цхьоагІо а котъялара, къахьегамхой Советски Союза Коммунистически партенеи цун ленински Центральни Комитетаи гонахьа кхотабалара. Цхьа барт а болаш коммунистийи парте боацарийи халкъа блока кхадж тассарца болхлоша, колхозникаша, халкъа интеллигенцес — берригача харжархоша хьахьекхар коммунизм хьалъе коммунистически партес оттадаь сийлахь-доккхий гІулакхаш кхоачашде, ССКП XXI-ча съездо оттаяь ворхІ шерарча плана заданеш ханал хьалхагІа кхоачашъе шоаш кийча хилар.

* * *

ХІара хоржамий округа материалашка а хьежа, цу республикай Лакхехьарча Советашка деча хоржамех йолча положеней йоагІаш йолча статьяех цу республикай Центральни хоржамий комиссеша ерригача хоржамий округашка гІолла республикай Лакхехьарча Советашка хержа депутаташ дІаязбир.

Хержа берригa депутаташ коммунистийи парте боацарийи блока кандидаташ ба. (ТАСС).

Российски Советски Федеративни Социалистически Республикерча краяй, областей, округай, районий, городий, юртий, поселкай къахьегамхой депутатий Советашка даьча хоржамий итогий хьакъехьара

ХОАМ

(Хоржамех хиннача результатай хьакъехьарча даннешта кепатох автономни республикай Лакхехьарча Советий Президиумашкара а краяй, областей, Московски Ленинградски городий къахьегамхой депутатий Советашкара а РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумга хьакхаьчача материалаш тІара).

1959 шера 1-гІча марта хоржамаш хилар Российски Советски Федеративни Социалистически Республикерча краяй, областей, округай, районий, городий, юртий, поселкай къахьегамхой депутатий Советашка.

Кхадж тасса болабелар моттигерча ханах Іуйрийна 6 сахьат даьлча, тесса баьлар бийсанна 12 сахьат даьлча. Харжархой чІоагІа дакъа лоацаши бартацеи болаш, Советски Союза Коммунистически партен XXI-гІча съезда решенеша чІоагІа политически дог айдаларца чакхдаьлар хоржамаш, къахьегамхой цхьоагІо йолаш а Коммунистически партенеи Советски правительствонеи гонахьа айхха кхотабенна а хилар хьахьекхар цар.

Депутаташ хержаб къахьегамхой депутатий 6 края Советашка, 49 области Советашка, 6 автономни области областной Советашка, 10 къамий округа окружной Советашка, 2 221 района Совете, 864 города Совете, городашкарча 240 района Совете, 26.676 юрта Совете, 1.489 поселка Совете.

Краяй, областей, округий, районий, городий, юртий, поселкай къахьегамхой депутатий Советашка хоржамаш деча дакъа лаьцар:

Краяй Советашка	99,95 проц.
Областей Советашка	99,96 проц.
Окружной Советашка	99,95 проц.
Районий Советашка	99,97 проц.
Городской Советашка	99,94 проц.
Городашкарча районий Советашка	99,94 проц.
Юртийи поселковии Советашка	99,91 проц.

Цу тайппара, кІеззигачаргара дІаиккхача, берригача харжархоша хІана лацанзар аьнна, дакъа лаьцар хоржамашка.

Коммунистийи парте боацарийи блока кандидаташта тІехьа кхадж тесса харжархой берригача харжархоех проценташца лаьрхІача ерраг ба:

Краяй Советашка	99,57 проц.
Областей Советашка	99,47 проц.
Окружной Советашка	99,41 проц.
Районий Советашка	99,36 проц.
Городской Советашка	99,27 проц.
Городашкарча районий Советашка	99,36 проц.
Юртийи поселковии Советашка	99,11 проц.

Кандидатий фамилеш дІайоаяь хинна бюллетенеш, вешта аьлча депутаталла болхача кандидаташта духьала тесса кхажаш, ерраг да: краяй Советашка даьча хоржамех — 0,43 процент, областей Советашка — 0, 53 процент, округий Советашка — 0,59 процент, районий Советашка — 0,64 процент, городий Советашка 0,73 процент, городашкарча районий Советашка — 0,64 процент, Юртийи поселковии Советашка — 0,89 процент. Хоржамех йолча Положене 108 статьяга хьежжа бокъонца доацаш лаьрхІа бюллетенаш — 0,001 процент хилар.

Цу тайппара, кхадж тассарах долча результаташа хьахьокх, коммунистийи парте боацарийи блока кандидаташта массава раьза а волаш харжархоша кхадж тесса хилар.

Ерригача моттигашкарча Советашка хержа берригa депутаташ 971.848 саг ва. Хержа берригa депутаташ коммунистийи парте боацарийи блока кандидаташ ба. Депутаташта юкъе ба 387.116 кхалсаг, е 39,8 процент, ССКП членаши кандидаташи 436,111, е 44,9 процент, 535.737 парте боацараш, е 55,1 процент, производствера болхлойи колхозникаши 597.424, е 61,5 процент.

Юртий Советашка деча хоржамий 137 хоржамий округе а, районний Советашка хоржамаш деча шин хоржамий округе а, поселкови Совете хоржамаш деча цхьан хоржамий округе а гІолла харжа оттабаь кандидаташ, дукхагІчар царна тІехьа кхадж а ца тоссаш, депутаталла ца хоржаш бисаб.

Юртий Советашка деча хоржамий йиъ хоржамий округе, городий Советашка деча хоржамий шин хоржамий округе, района Совете деча хоржамий цхьан хоржамий округе, поселкови Совете деча хоржамий цхьан хоржамий округе хоржамаш чакх ца доалаш дисад е хоржамех йола Положени толхаяр бахьан долаш бокъонца доацаш лаьрхІад.

Цу ерригача округашка керда хоржамаш хургдолаш да «РСФСР краяй, областей, округий, районий, городий, юртий, поселкай къахьегамхой депутатий Советашка деча хоржамий хьакъехьарча Положенега» хьежжа.

РСФСР-а Лакхехьарча Совете хоржамаш дарах бола Центральни хоржамий комиссен

ХОАМ

1959 шера 1 марта РСФСР-а Лакхехьарча Совете хоржамаш дарах йола итогаш

КІирандийнахьа, 1959 шера 1 марта, Российски Советски Федеративни Социалистически Республике РСФСР-а Лакхехьарча Совете аргІана доагІа хоржамаш хилар.

Массайолча хоржамий участкашка моттигерча ханах Іуйрийна 6 сахьат даьлча кхадж тасса а болабелар, бийсан 12 сахьат даьлча тесса а баьлар харжархой Советски Союза Коммунистически партен аргІан йоацача исторически XXI-ча съезда соцамаша политически а къахьегама а хьакъехьа дог айдаларца чакхдаьлар хоржамаш. Массанахьа а белгалдаьккхар харжархоша хоржамаш деча дикеи диззаи дакъа лоацаш хилар.

Центральни хоржамий комиссега хьакхаьчай РСФСР-а Лакхехьарча Совете хоржамаш дарах йола массайолча окружной хоржамий комиссешкара ерригa итогаш. Ерригача хоржамий округашка гІолла хинна берригa харжархой 77.392.879 саг вар. РСФСР-а Лакхехьарча Совете хоржамаш деча дакъа лоацаш хилар 77.363.361 саг, берргача харжархоех 99,96 процент нах ба уж.

Ерригача хоржамий округашка РСФСР-а Лакхехьарча Совета депутатий кандидаташта кхадж тессар 77.070.519 харжархочо, е кхадж тоссача дакъа лоацаш хиннача берригача харжархоех 99,62 процент болча наха. Депутатий кандидаташта духьал кхадж тессар 292.444 саго, е кхадж тоссача дакъа лоацаш хиннача берригача харжархоех 0,38 процент болча наха. «РСФСР-а Лакхехьарча Совете деча хоржамех йолча положенен» 79 статьях бокъонца доацаш лаьрхІар 398 бюллетень.

РСФСР-а Лакхехьарча Совете хоржамаш дарах йолча цу итогаша дика тешал ду советски социалистически демократи а советски наьха цхьоагІо а котъялара, Российски Федерацен къахьегамхой Советски Союза Коммунистически партенеи цун Ленински Центральни Комитетаи гонахьа кхотабалара. Цхьа барт а болаш коммунистийи парте боацарийи халкъа блока кхадж тассарца болхлоша, колхозникаша, халкъа интеллигенцес — республикан берригача харжархоша хьахьекхар коммунизм хьалъе Коммунистически партес оттадаь сийлахь-доккхий гІулакхаш кхоачашде, ССКП XXI-ча съездо оттаяь ворхІ шерарча плана заданеш ханал хьалха кхоачашъе шоаш кийча хилар.

ХІара хоржамий округа материалашка а хьежа, «РСФСР-а Лакхехьарча Совете деча хоржамех йолча положенен» 38 статьях Центральни хоржамий комиссес ерригача 835 хоржамий округе гІолла РСФСР-а Лакхехьарча Совете хержа депутаташ дІаязбир.

Хержа берригa депутаташ коммунистийи парте боацарийи блока кандидаташ ба. РСФСР-а Лакхехьарча Совете депутаталла хержаб 33,2 процент кхалнах, 32,6 процент парте боацараш, юкъарло йоацаш производстве болх беш бола 379 болхлои колхозники.

* * *

Нохч-ГІалгІай АССР-е гІолла РСФСР-а Лакхехьарча Совете хержача депутатий список е лохехьа бепатехар я:

Алмазов Іаддалий Илез, АССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель. МагІалбикера округ.

Зотов Евгений Николаевич, ССКП горкома хьалхара секретарь. Старопромысловски округ.

Кадиева Мустапай Тамара, совхоза болхло. Грозненски — Орджоникидзевски округ.

Мазурин Онуфрий Михайлович, мехкдаьттан промыслови управленен оператор. Грозненски-Сталински округ.

Трофимов Александр Степанович, ССКП обкома хьалхара секретарь. Грозненски-Ленински округ.

РСФСР-а Лакхехьарча Совете хоржамаш дарах йолча Центральни хоржамий комиссен тІеххьара заседани

5 марта РСФСР-а Лакхехьарча Совете хоржамаш дарах йолча Центральни хоржамий комиссен тІеххьара заседани хилар.

РСФСР-а Лакхехьарча Совете хоржамаш дарах йолча итогех комиссес оттадаьча протокола култаш яздир заседане.

Центральни хоржамий комиссен председатела нов. В. И. Проходовс аьлар, Советски Союза Коммунистически партен аргІан йоацача XXI-ча съезда исторически соцамаша политически а къахьегама а хьакъехьа дог айдарца чакхъяьлар хІанзара хоржамий компани. Эрсий халкъаца цхьана дукха къамаш дахача Российски Федераце массане а цхьатарра бокъо а йолаш хоржамаш деча дакъа лаьцар 40 совгІа къамах болча къахьегамхоша, 15 автономни республикерча, 6 автономни областерча, 10 национальни округерча къахьегамхоша.

РСФСР-а Лакхехьарча Совета депутаталла хержаб коммунистийи парте боацарийи халкъа блока викалаш — промышленни а юртбоахама а производствон дикагІа бола болхлой, халкъа боахама тайп-тайпарча доакъой специалисташ, хьехархой, лораш, культуран а искусствон а болхлой, партийнии советскии болхлой, вахара дика опыт йола, къахьегамхой тешаш а цар лоархІаш а бола нах.

Веррига а 835 депутат хержав. Депутаташта юкъе ва: 13 Советски Союза турпал, 61 Социалистически Къахьегама турпал, 42 Ленински Сталински премей лауреат. Республикан Лакхехьарча Совето хержаб Российски Федераце дахача 33 къамах бола викалаш.

Комиссен заседани хьежар РСФСР-а Лакхехьарча Совете хоржамаш дарах йола ерригa материалаш РСФСР-а Лакхехьарча Совете Мандатни комиссега дІаялара дешага а.

(ТАСС).

КХАЛНАХ—ХЬИНАРЕ КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЕРАШ БА

Къона депутат

Грозненски городской совете депутаталла хержай аьлча моллагIчо а тамаш ергIолаш зIамига я Суна. Деррига а 19 шу мара дайннадац цунна.

Цхьа шуи ах шуи мара дац Чехкиева консервни комбинате болх беш йола, дикача оагIорахьара дIайовзийтай цо ше болхлошта.

ЦхьоагIо йолаш, барт тайна къахьег ерригача Суна керте латтача бригадо.

Боаккхача лоархIамера гIулакх да бахача наха мел эша консерваш дукхагIа арахецилга. Из дика кхетаду Сунас а цун бригадерча Щеголева Нинас, Баранова Светас, Лоцова Верас, Бондаренко Валяс. ХIара сменах йола балха норма 150—200 процент тIехкхоачашъю цар.

Суна болх беш йолча фабрикатни цехе хьалтеха доаллача пена газета тIа цеха начальника нов. Черемина язъьча корреспонденце тIа январь бетта дика къахьегарца белгалйоаккхаш ювц Сунай бригада. 175 процент кхоачашъяьй цо бетта йола задани. Байнача февраль бетта план 166 процент кхоачашъьяр цо.

— Коммунистически къахьегама бригада яха цIи яккхара къовсач лоаттабу цу дикагIа йолча бригадо. — йоах нов. Черемина, — хIанзалца санна цхьоагIо йолаш из хуле дукха ца говш из сий дола цIи а йоаккхаргья цо.

РСФСР Лакхехьарча Советеи моттигашкарча Советашкеи депутаталла бахийта кандидаташ оттабеча хана жестяно-баночнии фабрикатнии цехашкарча болхлоша деган раьза хинна Грозненски городской Совете депутаталла яхийта кандидат оттайир Суна, хIаьта 1-ча марта харжа а хержай из депутаталла.

— Сай низи хьинари тIадахийта къахьегарца аз кхы дIахо йодача хана а укх семилеткан сий дола план ханал хьалха кхоачашъярна, хIаьта моггача тайпара харжархошта гIулакх а дергда аз цар хьалторо кхы а тоаярна, — йоах Сунас.

Шеко яц ший дош цо чIоагIа лоаттадергхиларах.

М. АХРИЕВ.

Мехкарий—студенташ

Дукха гIалгIайи нохчийи мехкарий деша багIа паччахьалкхен Нохч-ГIалгIай педагогически институте.

ДIадахача 1958 шера деша хайшараш а тIехьа 65 йоI я цига дешаш. Дика дешарца, общественни балхах дакъа лацарца белгалбаьнна ба дукхагIа бола мехкарий. Царна юкъе цIи яккха езарех ба Гамурзиева Фатима, Ведзижева Надя, Битиева Хьава, иштта кхыбараш.

Гамурзиеваси Битиеваси городе Фрунзеи, Ведзижевас Джамбулеи юкъера школа йистэ а яьккха, 1957-ча шера Грознерча хьехархой институте историко-филологически факультете деша баьхкар уж. Цу хана денз гIехдика дешаш, общественни болх дика лелабеш хьабоагIа студенткаш.

Института дирекцес а, хьехархоша а, студенташа а дикача оагIорахьара ювц Гамурзиева Фатима. Цудухьа институтерча хьехархойи студентийи коллективо дегаш раьза хинна Грознерча городской Совете депутат яхийта кандидаталла оттайир Фатима, хIаьта 1-ча марта харжа а хержар 136-ча хоржамий округе гIолла.

— Институт йистеяьккхача вай республике эггара чIоагIагIа хьехархой эшача моттиге берашта хьеха гIоргья со,—йоах Фатимас.

Дешарах тIехьабисача студенташта новкъостал деш, барт-цхьоагIо йолаш ба институтера студенткаш.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) тIехдика дешаш бола студенткаш Битиева Хьаваи Ведзижева Надяи, городской Совета депутат Гамурзиева Фатимаи шоай дешарах мукъа йолча хана книжка дешаш багIа.

И. ПЛИЕВА сурт.

Хьехархо-общественник

Нохч-ГIалгIай педагогически институте А. И. Торновас болх бу 18 шу да. Республикан школай дукха хьехархой ба цун ученикаш хинна. Царна дика дага йоагIа шоашта психологи хьийха, хIара бера оамал хара методика шоашта Iомаяь хьехархо Торнова.

Дукха къахьийгад Торновас. 5 шу даьнна бер из долча хана да-нана а денна, детдоме хьалкхийра из. Школе деша ягIача хана денз хьехархо хила безам болаш тIагIертта дешаш яр Торнова: 1927 шера педагогически техникуме деша а яха из яьккхачул тIехьагIа 3 шера хьехархо а пионервожати а йолаш гор. Баку № 2 йолча школе хилар из. 1933 шера дикагIа йола хьехархо-общественник хиларах комсомола обкомо Н. К. Крупске цIерахча Академе деша йохийт нов. Торнова. Академи яьккхачул тIехьагIа Бехтерева цIерахча институтерча аспирантуре деша а яха Iилмай кандидата степень йоаккхаш диссартаци язъю цо.

1941 шера денз Нохч-ГIалгIай педагогически институте педагогикани психикани кафедран доцентал болх беш я из.

Педагогически болх барал совгIа А. И. Торновас массазза а боккха общественни болх лелабу, института парткома членалла хийржай из массехказза, 4 шу да из агитатор йола, цо дукха лекцеш еш хьехархоштеи дешархоштеи.

1944 шера денз ССКП член йолча нов. Торновас боккха педагогически а общественни а болх бу.

4 марта Торнова яь 50 шуи цо болх бу 20 шуи даьннад. Селла ха яха ше йолаше а кагирхой коммунистически уйланца хьалкхебеш хIанз а хьинарца болх бу А. И. Торновас.

З. В, КОЖУХОВА.

Сурта тIа: хьехархо А. И. Торнова.

Хьинар дола йоI

Дешара шера шоллагIа четверть йолаеннаяр Тамбиева Лейлайна Наьсарен возкалерча юкъерча школан 2-ча класса хьеха хьехархо эшалга хайначa хана. ТIаккха хайра Лейлайна дукккхача хана ший керта чу лаьтта уила кхоачашъе ший вIаштIехьа даьнналга.

1956 шера Фрунзе, Кызыл-Аскерски юкъера школа йистеяьккхача хана денз керта чура дIаялацар Лейлайна из уила—берашца болх белга, царна хьехалга, къастацар из уйла Лейлайщара Наьсарен вокзале цIа а ена района парткобинета библиотеке болх беш йолча хана а.

Тамаш а яцар Лейлайна из сийдола болх безабалар — 34 шера хадданза хьехархочун болх беш хьайоагIа Лейлаи нана, Фаргет — цунгара цIа иицача хьангара эцаргбар Лейлас хьоккхам.

Духьале йоаццаш раьза хилар Лейла хьехархочун болх бе. 1957 шера декабрь бетта йолаелар из 2-ча класса хьеха.

Кастта берашта езаелар Лейла, цунна бераш а дезаделар, чIоагIделар царна юкъера доттагIал а.

Дешара тIехьадиса а дисциплина во йола а бераш дукха дар классе. Цхьабакъда классера дисциплина а цар дешара гIулакх а тоаденна даллалца сатийна-м хилазар Лейла.

Дешара шу йистедаьлча гучадаьлар Лейлас берашца хьийга къа зехьа ца дайнилга. Цо хьехаш хиннача 37 берах шиъ мара дацар дешара тIехьа диса, хIаьта дисциплина дика хиларца, барт тайна, цхьоагIо йолаш хиларца кхыча классаша хьоккхам а эцаш дика тоаенна яр класс. Из дикал яйнаяц цу класса хIанз а. Соахка санна дика а дешаш шоай хьехархочунца Iимерза а болаш барт тайна ба цу классера дешархой укх шера а.

... Наьсарен райсовета депутаталла яхийта кандидаталла комсомолка Лейла харжа аьнна яьча предложенена хьехархой коллектива собранимел хиннар раьза хилар. ХIанз райсовете депутат я Лейла.

— Селла боккха сох тешам а бенна сайна из сийлен декхар тIадиллача харжархой хьашташ Iалашдарна сай низ кхобертбац аз,—йоах хIанз Лейлас.

Акхар гIишлошъеча болх бу

Ши шу хьалха алхха аре мара хIама дацар Черноречье яхача поселке бодача наькъа дихьа а сихьа а. ХIаьта хIанз укхаза го йиш я дIа-юха ухаш автомашинаш, дукхазза вIаштIара даь цIенош, лакха урагIа яха латт башенни краназ. Цу наькъах хIанз Окружная яха улица хиннай.

Наькъа аьттехьа хьалдеш латт хIара цIагIа 16 квартира хургйола 3 цIа. ЦIенош нах чубаха ханал хьалхагIа дIадала декхар тIа а ийца сихбенна къахьегаш боахк гIишлошъераш.

Укхаза гIишлошъеча площадке болх беш дукха кхалнах ба. Быкадаровас хьалхле лелаеча кхалнаьха бригаде 12 саг ва. Уж берригаш а маляраш ба. Коммунистически хьисапе къахьегача бригадан цIи яккха гIерташ къахьегаш я из бригада.

Цу бригадан чоте хIанз а дIаязбаь ба материалаш кхоярах баьнна 2 эзар сом гаргга пайда.

Болх беш маIача наькъа бригадаш я цига. Нов. Ахмедовс хьалхле лелаю транспортни бригада а нов. Колунца хьалхле лелаю каменщикий комплексни бригада а. Царна юкъе а кIезига бац хьинаре къахьегаш бола кхалнах.

Оаха къамаьл ду Джамалдинова Дадылаца. 20 шу мара даьннадац цун. Нов. Ахмадова бригадаца болх беш я из. Алма-Ате яьхай Дадыл. ХIанз ший мараца Грозне ях. Мар № 12 йолча гIишлошъеча тресте болх беш ва цун.

Кулгаш вIашка а декха цIагIа ятIа безам хиланзар Дадыла. ЦIагIа яьгIача фу да цо де? Шоашта цIенош а даь боахам биллаб цар. Къахьега безам а хинна стройке ера из.

— ГIишлошъю материалаш Iоийоассае езаш я со, — йоах цо, — шоашта ма хой шоана из кхалнаьха гIулакх доацилга. Маляра говзал Iомае безам болаш се хиларах, хала бале а с болх бу аз хIанз. ХIаьта а маляр ца хилча Iерг а яц со. Касткастта бригадираца Быкадароваца вIашатIъетталу со. Маляр йолча Абрамова Валяца хьоашал техад аз укхаза. Маляра говзал мишта Iомае еза хьахьех сона цо. Маляр хиланза Iергьяц со аьнна сай марага а аьннад аз. — йоах Дадылас.

Тха къамаьла юкъе воагIа участкан начальник нов. Токарь.

— Дадыл хинна ца Iеш кхыбола нохчий кхалнах а ба гIишлошъерий говзал Iомае безам болаш. Из безам болаш Махаева Тамара а Дадыева Сара а иштта кхы дукха а кхалнах ба.

Каменщикий бригаде тхох кхийтар Хусаинова Совдат. Совдата 35 шу даьннад. Цун мар машиннаькъ тIа болх беш ва. Уж Грозне ма кхаьчча а чуIе цIенош делар царна, тIаккха Совдата а аьлар ший марага балха гIоргья со аьнна. Стройке балха ма е а тешамера новкъостий корабир цунна. Уж бар Новак Вереи Прокопьева Хояи. Цар Совдат Iомайора каменщикашта маркхал сихагIа дIа мишта лургба, транспорт сецаь латтаргIоацаш машинашта тIера кирпишк а кхыйола гIишлой материалаш а Iо мишта яха еза. Цул совгIа Совдата лоацача хана Iомадир бетон Iо мишта йилла еза. ХIанз цу бригадан кхалнаха каменщикий болх аттача баьккхаб, цар бетон Iойилларал совгIа кирпишк йотта маркхал а шоаш бу.

— Сох а хургья тайна - ганза каменщик,—йоах Совдата.—Со чуяха цIенош хьалдаьчарна баркал ала дезаций аз. Цудухьа аз хIанз айса хьалдергда наха чубаха цIенош, нохчий кхалнаха а семилеткан план кхоачашъеча дакъа лацарах цар баркал аргдолаш.

Хусаинова Совдат, Джамалдинова Дадыл, Прокопьева Зоя, Новак Вера, Махаева Тамара, Дадаева Сара белгалбаьнна беце а сийлен гIулакх деш ба. Цар хьинаре дакъа лоац семилетка кхоачашъеча.

С. ВОРОНИН.

Къона хьехархо

МалагIа професси Iомайича бакъахьа я - хьоги аз, яхаш хелла уйла йора Умарова Тамарас ше школе деша ягIача хана. Хьехархочун болх чIоагIа дукха безабенна яр из. Хьехархой кийчбеш йола курсаш а яьха Шалински юкъерча школе балха ера Тамара. Чехка лакхйир цо ший балха говзал. ХIара дешархочунца къаьст-къаьста болх беш, тIехьа бисараштa дукхагIа новкъостал деш хьаера Тамара. ЧIоагIа езаелар из цо хьехача 1-ча классерча дешархошта.

Ший мел бола низ, хьинар тIадохийт Тамарас берашта дикагIа хьеха гIерташ.

Школан а ерригача юрта а общественни балхах дика дакъа лоац къоначa хьехархочо. Из бIаргаго йиш я районни библиотеке, тайптайпарча темаех йола лекцеш ешача моттигашка, иштта кхычахьа. ХIанз хьехархой училище заочни отделене дешаш я Умарова.

Б. ЗАНГАЕВ.

Дика доярка

Эхь-эздел, гIулакх долаш хиларца, дика къахьегарца болхлошта ше дIайовзийтай «Ингушски» яхача совхозерча 4-ча отделенен шурийтоварни ферме доьяркалла болх беш йолча Нашхоева Любас. Ше даьха балха толамаш новкъостех лечкъа ца деш, царна хьехамца а гIулакхаца а новкъостал деш хьайоагIа Люба. Дукха шура яьккхар цо хIара Iаттагара дIадахача шера, хIаьта дерригача доахана даь Iаьсий хьал а кхедир.

Партен XXI-ча съезда решенеш кхоачашъеш керда декхараш тIаийцад цо укх шера: хIара Iаттагара 2800 килограмм шура яккха. Январь бетта хIара Iаттагара 169 килограмм шура яьккхар Любас, февраль бетта кхы тIех а яьлар из. Ше даьхача балха толамех кхоачам хийтта Iе дага яц отделене дикагIа йола доярка. Ший балха говзал массазза лакхъю Любас, говзача доьяркай опыт хьа а ийеш. Цудухьа вIаштIехьа доал цун хIара Iаттагара тIехь-тIехьагIа дукхагIа шура яккха.

Отделене дикагIа йола доярка МагIалбика городской Совете депутаталла хержай.

П. ГАГИЕВ.

Коммунистически къахьегама цIи яккха

Дика къахьег семилеткан хьалхарча шера деша даха ха кхачанза долча берий вилветови костюмаши йиIигашта матроскаши тегаш йолча барзкъаш тегача шоллагIча фабрикан коллективо.

Коммунистически къахьегама бригада яха сийлен цIи яккха къувсаш йолча нов. Бараненкос кулгалдеча вилветови костюмаш тегача бригадо балха план хIара бетта 120 процент кхоачашъю. Цу бригадера дикагIа бола барзкъаш тегараш ба Песанова, Павлова, Чербижева, Талгатова, кхыбараш.

Иштта дика къахьег нов. Головкос кулгалдеча бригадо а.

Январь бетта къаьстта дика къахьегарах Головко бригадагара дIаюха луш йола вымпел хьожаьяй нов. Бараненко бригадан къахьегамхошта.

Тхоашкара дIаяьккха вымпел юха хьаяккханза Iергдац тхо, йоах Головко бригадацарча болхлоша.

ЧIоагIа шоайла яхье а баьнна балха толамаш соцдоахаш ба хIанз Бараненкони Головкони бригадай болхлой.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) хIамаш тега мастераш Соколова О., Талгатова А., Песанова Х., Павлова А., Чербижева А., кердача фасонах хьаяь яьннача берий костюмага хьожаш боахк.

И. ПЛИЕВ.

Б. Зязиков

ИРАЗ

(Дувцар)

Кхалнаьха деза ди — 8 март гаргга хилар хьоацича сона дагадехар дукха ха йоаццаш нах вIашагIкхийттача кхалнаха шоайла даь къамаьлаш.

Саг йоагIача дар из. Нускал долча цIагIа дIачувалга доацаш дукха бар истий а мехкарий а. Ханна боккхагIа, гаргалонна бехкегIа бараш Iохайша багIар, къонагIа бараши мехкарийи нускала гонахьа хьувзар, хьашашта шунаш кийчдеш, гIулакх деш лелар. Никх хьайча санна, гIар йоаллар цIагIа, хIана аьлча кхоккха, йиъ-йиъ вIаший юхьдухьал а хайше, цхьаннеша фу дувц вокхарна ца хоеш, ше-ший оаз дикагIа хазийта гIерташ къамаьлаш дора исташа. Хьаьша цIагIа, наIара юхе вагIача сона дика хьахозар денача нускалах а цун гаргарча нахах а ха яхано йолча шин сесага шоайла дувцар.

— Даьра, Каби, Алхастаца дика ма хиннаб уст-цIай,—йоахар Хамсата. — Вай даьй Iаьдалах поартала ахча а хьоалчагIанна ши устагIа а кхы дза-мала а дахьийта хиннадар. Гаргарча а гонахьарча а нахацарча яхья хьоалчагIеи урдуви мел дукха хилча а цунах кхоачам ца беш ма дарий вайнаьха Iаьдал. Маьре йодар шоай йоI-юша яле а, дIаюгар торо йолаш вар-вацар аьнна бе-башха доацаш, къа ца хеташ тIера цIока Iойоаккхар-кх.

— Хьалхарча хана къеча, миска вахача, вахара торо йоацача наха хала дар саг йоалае, — йоахар Кабе ший аргIанна, — урдона ша, доахан, говраш, ахча дала дезар. Ехаш а йоагIаш а хьоалчагIа лора. Цудухьа къеча наха юкъера цхьабола къонахий къабала боллалца сесаг, дезал боацаш лелар. Сона дагабоагIа къело вахара ираз бIарга ца дойташ, дезалах хьогаш дуненах дIакъийста нах. Тха юрта вар Баьтар яхаш цхьа къе саг. Кховзткъара ваьннача хана а тIехь саг йоалаянза вар из миска. Из санна бараш дукха а бар.

—Иштта эсала, хьо яхийла, хиннабац Товсаре захалаш-м, — аьнна ше дувца доладьр юха а хьоахадир Хамсата. — Шоашта дIа мел денна ахча а хьоалчагIа а, хIама дIа ца эцаш, юхадайтад. — Оаха йоI тхоашта езаш кхеяьй,—аьннад йиIий дас хьоалчагIа ийца вахачунга. — Хьоара галехи устагIахи йохккал ей хеташ а кхеяьяц. Со ферма тIа балха ва, Напсат школе хьехаш йола кхоалагIа шу да. Ахчах кхалнах бохкаш, урдохи хьоалчагIахи доккхалаш ду зама дIаяьннай, воте. Тхоашца гаргало яьча сагагара хумаз яккхал яьха а эхь дайна а тхо хилча, цунах оаха тхоай йиIий сий доаделга мара хургдацар. Тха саг шийна тайна яха йода, мел эшар шийга а долаш.

— Цудухьа шоай йоIа а гаргарча наха а хьалхашка эздий гIулакх даьд, дIахо йодача хана а юхь-кIай хургба. Маьрша лелалба уж,—аьлар Кабе. — Вешта, хIанзарча кхалнахагара ираз-м хьалхарча Iаьдалах гIанахьа духьал хьокхаш а хилацар. Советски хана кхийна вай кхалнах лораш, инженераш, хьехархой ба, кхыча гIулакхашка лел. МаIача наха нийсса завода, колхоза, совхоза доал де хов. Хьалха паччахьа Iаьдалцарча хьакимашa моллашкеи бIаьхийча нахагеи гIолла къестадора мехка гIулакхаш, хIанз маIача наха нийсса доал дераш вай санна бола кхалнах ба.

Iаьдал а кхалнах а буецаш акхар къамаьлаш деш хазаьча мехкараша а кхыча исташа а то бир. Шийга ладувгIилга а, ше теркалъяьлга а хайна Каби кхы а чIоагIагI хабарах чуийра. ДIа-юха а хьежаш, керта тIара зипа корталий даиман Iочуувзаш Кабе, йоахар:

— ДIахьажал укх латтарашка — цаI кастта инженер хургйолаш деша ягIа, вокхох лор хургья, дIа латта хозаярг театре ловзаш я. Акхарна фу хала да баха а дуне даа а!

Набарах дайна унзара тIа санна хет сона цкъаза, яхача хана кхалсага беш хинна низ, цунах саг ца лархIар, хьайбан маьха из ца хетар дагадехача. ЦIаккха а шийна бIарга ца вайнача, ца вовзача, ханна шоза кхозза а вокхагI волча къонахчо йодайийя дIа а йиге, йийтте, Iийтте, низ бийя сий доацча а яьккхе, тIаккха даьца е вежарашца урдоца тоам а бийя, маьре яхай, яхаш, лелар вай кхалсаг. Мар-нанас кхестаеш, дуккха зе а даь йоалаяьй, яхаш, маро сий ца деш, цIен дукъ текхадеш, къаьна къалора. МаIа бераш хуле — царех доккхал деш, уж доккха хиларга сатувсаш, Iазап ловра, хIаьта йиIигаш мара ца хуле, маро цаI е шиъ энгар тIайоалайора, цIен а дезала а бокъонех йоаккхар.

Цу ханна коа юкъе пандара йиш яьлар. Кхалнахах цхьабараш ловзарга коа тIа арабаьлар, вожаш Кабега ладувгIа сайцар. ЦIагIара гIараш лаьгIъяларах раьза хинна йоккха саг дIахо а къамаьлах кIоаргъелар. Цхьан хана цатоам бIаргабайна, хало Iайша, ха дукха дIаяхаяле а, дицдалийта ца могаш, кхалсагага хинна доакъазал хIанз а тIехь гоама йолаш цо из дувцилга ховра ладувгIараштa.

— Дукха лувш шоана со кIордаьяле а, аз цхьа хIама дувцаргда шоана, — аьлар цхьан юкъа уйла еш яьгIача Кабе.

— Дувцал, Каби, дувцал, оаха хоза хеташ массане а ладувгI хьога,—яхаш, дехар дора вокхар.

—Вай хана хила тарлургдоацаш, хIанзарча заман кхалсага тIаккхаьчад аьлча а нах тешаргбоацаш хIама дар из. Хьалха Iаьдалаш къиза цар. Вай дагIача коа тIа ловзар а пандар а доладелча, чкъарх, аьнна, цIаьхха дагадехар сона из, хинна тоъал дукха ха яле а. ХIанз санна нускал денача а хинна, ловзарга са а къийрда цIа долхар тхо.

Юрта юккъе гIолла тхо дIадолхаш иттех говра баьрий тIехьакхийра тхона. Вайнаьха Iаьдалах, къонахий сий деш, царна никъ бита аьнна тхо юхасовццашехь, тIабеттабеннача баьреша тхоца хинна йоI йодайир. Аминат яхаш яр из, тха йиший йоI а хулаш. Цул хозагIа а тоамболашагI а кхалсаг мишта хургьяр!

— Оарц дала! Оарц дала!—яхаш наха цIогIарч хьекхарах а мухьарч деттарах а байда тхона тIабаьхкача къонахаша духьале йича а хIама ца хулаш, царех а цхьабарашта човнаш а яь, йоI а ийца дIабахар уж. Цу дийнахьа тха мархIа сттaлуш, ма йигийталаш со, яхаш, Амината бийтта мухь хIанз а тIехь сайна хьахозаш санна хеталу сона. Мискинг, йихьар-кх хIаьта а, михо баI бодабеш санна, говра пхорагI а йилла. ДагадоагIа сона, из говра тIа а йилла дIахьоча хана, лаьттах Iо хIана кхетац, аьнна, йIаьха Iояьда цун керта кIажараш.

— Мала вар из йодаяьр? Фу хилар цунах? Хьаяьккхарий?— яхаш, йоIах къахеташ хаттараш дора кхалнаха.

— Ший ханнара а волаш, из дукха а езаш, йоIа а везалургволаш, цун нахацара гаргалои из шеи хьашт а долаш волча зIамигача саго йодаьялаге а ловр хиннадалар цунах. Ши сесаг а цIа дизаь дезал а болаш, кIай а венна къонаха вар из йодаяьр, Индарой яхаш. Зоахалола нах юкъе ахиитача, урдуви кхы рузкъеи юкъедаьккхача йоI а цун дай а раьзабе ца мегаьча Индарбе, ше санна тIаьрел деш бола ший новкъостий а воалабеш тIавена йодайир Аминат.

Болххашехь къунагIа баха хиннабар, шоашта тIехьадаьнна оарц тIаккхачар кхераш. Биззаь бутт баьлар иоI мичахьа я цаховш а йодаяьр ца коравоагIаш а. Цу хана Iаьдало кхалсаг йодаярах, цунна низ барах, сий доадарах башха бехк бацар, дош кхелахошкеи моллашкеи додар.

Биззаьча бетта шийна низ бича, Iехайича, лейича раьза я со ала тигаьдацар Амината. Нувра бахкаращца дIа а йийхка кулгаш дийттадар, ийрчаяьккхаяр, цхьабакъда, цунах хIама хиннадацар. Шоаш яхар йоIо кхы це ца тигача моцалла, шелалла цун денал доxаде гIийртар уж. ХIаьта а хаеннаяцар цо Iаьрахошта. Бутт боаллаш уж лохаш хинна оарц тIа а нийсденна, довнаца хьаяьккхаяр, цхьабакъда, хьалха хинна Аминат я-м эрцдацар цу хана из бIаргаяйначо. Иаьхача керта кIажарех хIама дисададацар, басилгаш чукхийттаяр, бIаргаш даиман унзагъювлаш лекхар, накха бувхьар, шек ювлар, хIаьта тIаккха ца соцаш, даиман бIаргех хий Iоухар. ХьалхагIа елаенна, ловзаяьнна, яхара безамах йиззаь хиннача йоIо, шешийца уйлаш еш, Iохайначара хьал ца гIотташ ягIаш бIарчча ди доаккхар. Вахар а, нах а дуне а, чамаза даьккхадар цунна. Дукха ха ялалехьа кхайкорах елар Аминат.

— ХIаьта из йодаьчох фу хилар? Мишта тайра дов?— хеттар исташа.

— Из, кхыча наха а човнаш ярах, суд а яь набахта воаллаш, лазар а кхийтта, велар.

КIеззига уйла еш а яьгIа, кулгаш тIоргадаь гIанда тIа хьалийс а енна, ше дийцачунна тIатехар Кабе:

— Цул а тамашийна дар цхьаькха. Ше даьча воча хIаманна, зулам бахьане бехк хинна набахта ваха, лазарах ма веннаварий из-м. ХIаьта а цун вежараша Амината даьшка пхьа хьийнабар, шун йоI бахьан долаш набахта веннав тха саг, аьнна. Цо низ бaь, эхь даь, айпъяьккха енна Аминат-м хьоахаеш а яцар.

Иштта мара бокъо яцар, маIача сага нийса лархIацар кхалсаг. Сох хьайбеи кхалсаги ца хилийтача далла ба хоастам,— оалар цу хана маIача наха. Селла къахьа, дегаза хетар сега вахар. ХIаьта а, дукха цахаргаш, долла хIама а ший ха йолаш да. Баь шу доаккхаш баьгIа попа хи чура хара а баьле, багIIачара михо Iо а божабийя, цун когаметта дукккха а къона хенаш урагIдолхаш дайнадий шоана?

Со хIанз шун ханнара хургьяр вай мехка советски Iаьдал эттача хана. Хала ха яр из — «Большевикаш баьхкаб, керда Iаьдал денад,— яхаш вIаший кхааш доахар наха. Ла ца могаш, шоай синош ца кходеш паччахьа Iаьдалах лата, большевикашта тIаэтта бов кийча бар къаьна а къона а мел бараш.—Ер я из вай йийца ялсмале,— оалар наха, хIана аьлча, адамашта деш хинна низаш дIадаьлар, лоамашка денз Iо — ерригача шахьаре Iазап лайнараша паргIата садаьккхар, царна шоай кортамукъал хоелар. Цхьабакъда, цIаьхха, фу хилар ца ховш, юха а тIемаша. Iазапашца, юрташ йоагаеш, нах боабеш, цIий тоатолаш Iоухийташ тIавера Деникин. Эккаж-къонгий-юртах, СурхотIех, Долакхаюртах, ТIой-юртах цIера ала баьлар, хIара коа тIа таьзет латтар. Можамаш кIайеннача къоанохша, нийсбеннача къонахаша, кхувш боагIача кагийча наха моастагIчох леташ шоай дегIамаш Iодеххар, хIана аьлча, атта дацар царна бIаьшерашка дог даьха, ворхIе а даь хана денз къийса, шоашка кхаьча хиннача паргIатонах бовла, хIаьта мара когехи кулгехи Iо ца лийга аьшка гIабаш дицдалийта.

Нах тешар большевикаш юхабоатIаргхиларах, цIаккха а цунах шек балацар. Ахкан йовхал дIа а яьнна, бирса, шийла Iа эттача хана юха а бIаьстанга сатувсаш санна большевикаш бехар адамаша.

— БоагIаргба, боагIаргба юха, вай диццолийтаргдац большевикаша,— аьле наькха догдоахилга хьалкхоабар къоанохша.

Цхьабакъда, бIаьстий, бирсача Iан шелало духьале яьяле а, тарга гIертар. КIоаргача лай кIалха йовхало къиза къовсам болабир шелалца. Ша башаш, гIор лалаш латтар. БIайха хьажаьча бIаьстан малхо хин тоатолаш Iодоладалийтар. Гобаьккха сигалара Iаьржа морхаш а Iоядаш енача баьдеча бус бIайха мух хьеккхар. Са хиллалца миха увгIаро, цо деттача цIимхарча цIогIо наб-са доадаь нах са хиларга баьлча лоа дешадар. Из бIаьстий ялара белгало яр. Iаьржача боадоно, бирсача низо мел чIоагIа духьале яьяле а, из ийшар. Адамашта юха а паргIато ера большевикаша. Цар кортамукъалга сатувсар, Iоъахийта цIий хозахета довнзар. Юха а накха биззаь паргIата садаьккхар лоамароша.

Са дог заггIе делалу хIанз мехкарий, кагий нах бIаргабайча, цар вахар зийча.

Советски нах шоай вахара дай хинна ца Iеш — юрта, города, мехка дай хила Iомаьб. Мадарра дола вахар, бокъонцара ираз из да.

Дукха дахалда шо, са бераш, шоаш хьалкхедаьча Iаьдала а наха а даькъала хилда шо,—аьнна Каби дийца яьлча, берригаш а ловзарга хьажа ий тIа арабаьлар.

Вахарца цхьана

Советски обществон цхьаккха моттиг яц кхалнаха дизза дакъа ца лоацаш. Къьнарча болхлоша дувц дIаяхача хана, революци хилалехьа, мехкдаьттан промышленносте болх беш йола кхалсаг бIаргаго хала дар, хIьта специалист — кхалсаг я а ярн хьох яхаш. Инженер, геолог, предприятен хьалхе лелаер хила йиш йолаш бацар кхалнах. Тха промысла нефтяникаш, де а цоагIаш, доккхал деш ба шоай кхалнахах. Болхлой болаш кхалнах кIезига бац тха. Промысле хьалхе лелаеш йолча Паук Мария Яковлевнагара болабенна массайолча участкашка болх беш кхалнах ба мехкдаьтта доаккхача бригадашка, эксплуатацен шоллагIча методий цехе, промысла аппарате. Орден йолча предприятен керте латташ, духхьал инженерно - технически болхлошта юкъе а я 12 кхалсаг.

КIезига бац кхалнах производствон дикагIа болча болхлоштеи новаторашти юкъе а. Царна юкъе ба: замерщица Н. Изотьева, шоллагIча методий техник Майя Твердохлебова, шоллагIча бригадан мастер Матрена Дубовицкая, кхыбараш а. ХIьта замерщицаш Мария Дмитриенкои Зоя Чернявскаяи производствон а общественни а дика болхлой хиларах тарра городской Совете депутаталла хержаб.

Производстве хьаьнал къа а хьегаш, нефтяникаша-кхалнаха шоай говзал практически а теоретически а хадданза лакхъю. Дукханеша болх бешшехьа а деш. ХIара шера цхьайцанеша юкъера е лакхера дешар йистедоакх. Мехкдаьтта дIа-юха ухийтача балха мастер Лиза Бугунова, нормировщица Дуся Кузагина, замерщица Екатерина Дмитриэнко, кхыбараш а хIанз дешаш ба.

Деррига боахама политически балхаш чакхдоахача а тIехьабисац кхалнах. Цар дика кхоачашду общественни организацеша шоашта тIадилла гIулакх. Месткома член я н. Голамага, агитатораш ба нн. Кучиева, Твердохлебова, кхыбараш а, Iалаьмате боккха лоархIам болаш ба кхалнах семилеткан хьалхарча шерара мехкдаьтта даккхара план кхоачашьеча а. Промысла хIанзехьа а бIаьш тоннаш планах доагIачул дукхатIа мехкдаьтта даьккхад.

Н. СИГАЕВА—геолог.

Гор. МагIалбик.

Берий доттагIа

Городе дика лоархIаш я Полежаева улицагIара № 7 йолча химикий цIагIа бахача наха вIашагIтеха берий клуб.

Тахан, 8 марта, оаха дувцаргда цу цIен нана йолча кхалсагах — Бецева Анна Михайловнах.

Управдом волча П. В. Алещенкос цох дувц:

ДIадахача шера тха цIен даьйноаной юкъарча собране родительски комитета председателала хержар коммунистка йола, педагогически института преподаватель Анна Михайловна Бецева. Шийх нах тешаш хилар бакъдир цо. Ший мукъайола ха клубе, берашта юкъе йоаккх цо. Ший дезал клубе беча балха юкъе эзаб Анна Михайловнас. Дукха ха йоаццаш хьехархо йолаш болх баь, хIанз пенсионер йола цун нана Мария Яковлевна Матвеева каст-каста дежурни хул берий клубе. Цун мара Михаил Михайловича каст-каста берашта дувц вай конституцех, советски армех. Клуба балха юкъе хадданза дакъа лоацаш хул цун бераш Ленеи Галяи. Цул совгIа дика физкультурницаш а ба уж. Анна Михайловна ше а чIоагIа ловзаш хул берашца. Бер санна дог цIена ловз из царца. Берашта дукха а еза из, цар чIоагIа лархIа а лоархI из. Иштта боккхийча наха а лоархI Анна Михайловна. Шоай берашта луча кхетама хьакъехьа цар кхетам лийбу цунгара.

Анна Михайловна бахьан долаш берий клубе каст-каста хьоашалгIа ух педагогически института преподавателаш а студенташ а. Цар берашта дувц тIорбаьнна болча эрсий художникех Репинах, Поповх, Третьяковски галереях, искусствона берий безам тIабохийт цар. Мехкараша-студенткаша берашта халхараш Iомаду.

Цу цIагIа бахача наха доккха баркал оал Анна Михайловнана цо берий йоакхо еш хиларах, тахан, 8-ча марта моаршал а хоатт цунга цар.

А. ПУХОВИЦКИЙ.

1965-ча шерарчунна нийсса

Доккхий декхараш да коа тIара оалхазараш леладеча Ермоловски совхоза болхлой коллективо укх семилетках кхоачаш лаьрхIа тIаийцараш. 1965-ча шера хIара беттача Iаттагара 4000 килограмм шура яккха лаьрхIад хьайбаш леладераша. Цхьабакъда, из а тIехдовла йиш йоаца боарам лерхIаш бац уж. ССКП XXI-ча съезда решенеша дегаш гIоздаьхача хьайбаш леладераша керда наькъаш лех из декхар ханал хьалха кхоачашдарна.

Иштта, Бурцева Валентинас дош деннад хIара Iаттагара укх шера а 4000 килограмм шура яккха. Ший дош Валентинас кхоачашдергдолга гуш да хIанззе а. Ше лелабеча 18 Iаттах хIаранегара 302 килограмм шура яьккхай цо январь бетта. Царна юкъерча «Бровка» яхача Iатто 25 килограмм шура лу дийнахьи бусси, хIаьта шура хьаьна а я. Вокха доаханга а цо санна дукха шура ялийта лерхI доаркас.

Дика къахьегар бахьан долаш НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумо «Республикан дикагIа йола доярка» аьнна цIи тиллай Бурцевах.

Ший низи хьинари кхо ца деш дика къахьег доаркас Шестак Евас а. КхоалагIа шу да из ферме болх беш йола. Говзача доаркагара Бурцевагара балха опыт хьаIомаю Шестака.

Укх шера хIара Iаттагара 3500 килограмм шура яккха лаьрхIад цо, хIаьта январь бетта хIара Iаттагара яьккхар 4 килограмм мара Бурцевас яьккхачул кIезигагIа яц.

Коммунистически къахьегама цIи яккха лаьрхIача хьайбаш леладерий бригаде дикагIа бола доаркаш ба Бурцева Валентинеи Шестак Еваи.

А. КУИМОВ.

Культуран болхлой республикански совещани

КЪАХЬЕГАМХОЙ ХЬАШТАШ КХОАЧАШДЕШ ХИЛА!

1959 шера 4-ча марта Нохч-ГIалгIай АССР-а культуран болхлой совещани хилар.

ССКП XXI-ча съезда итогаши республикан культуран учрежденей декхараши дувцаш доклад йир Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совета Председатела нов. Гайрбековс.

Партен XXI-ча съездо оттаяь вай мехка коммунистически общество хьалъерна йола сийлахь - йоккха программа йийцар докладчика.

— Коммунистически общество хьалъяр керда саг кхеварца дувзаденна да,—йоах цо дIахо,—Н. С. Хрущевс съезде белгалдаьккхар коммунизмага довларна дикацетIаенача материально-технически базал совгIа берригача наьха лакхара сознани хила еза, аьнна.

Партен XXI-ча съезда решеней пропаганда йоаржаярнеи, царех къахьегамхой кхетабарнеи уж кхоачашъярна тIаберзабарнеи боккха лоархIам болаш хила еза культурно-просветительни учрежденеш а Iилмани, искусствони, литературани, культурни болхлой а. ВорхI шера йола план ханал хьалха кхоачашъярна берригача халкъо лоаттабеча къовсаме дизза дакъа лацара сийлахь-доккха декхар латт царна хьалхашка.

ДIахо докладчико белгалдаьккхар партен XXI-ча съезда кийчо еш а, цун исторически решенеш газеташ тIа араялча а культуран учрежденеша дикка шоай болх тоабаь хилар. Из хьахьокх культурно-просветительни учрежденей Всероссийски общественни смотре вай республикерча цхьайолча культуран учрежденеех Российски Федерацени Нохч-ГIалгIай АССР-еи дикагIа йола культуран учрежденеш, аьнна, цIераш тахкаро а итташ культуран болхлошта сийлен грамоташи значокаши яларо а.

— Культуран Министерствоси моттигашкарча цун органашеи дикагIа йолча культурно-просветительни учрежденей опыт шерра йоаржае а кадрашцара болх тоабе а беза, — йоах нов. Гайрбековс.

Еррига культуран учрежденеш декхарийла я шоай наIараш шерра елла, ца хаддаш политически, Iилмахи, дына духьалеи лекцеш еша, партен кулгалхошцеи, дикагIа болча болхлошцеи, яздархошцеи, артисташцеи къахьегамхой вIашагIбеттабалар Iалашде, литературно-художественни вечераши, киносеансаши, концерташи вIашагIъювхка, самодеятельноста кружокашкеи, клуба активашкеи дукхагIа къахьегамхой, къаьстта кагирхой чуувза. ДIахо докладчика цIераш яьхар из болх дика вIашагIбеллача учрежденей. Цох тарра цо белгалдаьккхар республикан дуккхача учрежденей болх во хилар.

Иштта докладчико аьлар библиотекай а книжкаш доахкаш йолча организацей а болх тоабе безаш хиларах.

ТIеххьарча хана республикан киносета болх дикка тоабеннабале а цхьайолча лоаман районашкарча юрташка хIанз а кино хьокхац. Уж доккхий кхоачамбоацараш гаргарча хана дIадаха деза культуран Министерствос.

Культурно-просветительни балха еррига торонашца семилеткан задани кхоачашъярна къахьегамхой тIаберзабе декхарийла я культуран учрежденеш.

Массово-политически балха йоккха моттиг лаца еза партен Ленински национальни политиках къахьегамхой дикагIа кхетабара а советски патриотизми дохаргдоаца къамий доттагIали долаш нах кхебара а балхо.

— Партен XXI-ча съезда решенеша дегаш гIоздаьхача вай республикан культурани, искусствани, Iилмани болхлоша шоашта хьалхашка латта декхараш сийленца кхоачаш а дергда,— аьлар докладчика ший къамаьл йистедоалаш,— вай республикан экономикеи культуреи дIахо дегIайоалаярна дизза дакъа а лоацаргда.

Доклад чакхьяьнначул тIехьагIа къамаьл дир Ножай-юртовски района культуран цIен директора нов. Османовас.

Дика кийчо йир культуран цIено съезд хьаеллача деношка. Плакаташеи стендашеи кхетабора къахьегамхой съезде нов. Хрущевс ергIолча доклада тезисаша яхачох. Цох тарра лекцеши беседаши тематически вечераши хилар культуран ЦIагIа. Дукха ха йоаццаш юрта боахама болхлошта лекци а ешаш концерт а оттадеш вечер яьй. Съезда сийна тIаийца декхараш кхоачашдаьд киносета болхлоша. Дика болх баьб районни библиотеко а читальни зало а.

Боккха болх кхоачашбаьб культуран цIено хоржамаш долча хана а. Плакаташи, книжкай выставкаши, лекцеши, кинои, самодеятельноста концерташи—иштта Iалашбир харжархой.

ДIахо йодача хана кхы а дикагIа болх бергба оаха,— аьлар нов. Османовас ший къамаьл йистедоалаш.

Помещени зIамига хиларо тхоашта макетта балхаш кхоачашде вIаштIехьадалац тха — аьлар Малгобекски районерча Вознесенски культуран цIен художественни кулгалхочо нов. Маркарьяна.

Нов. Маркарьяна дех паргIатта болх бе йиш хургйолаш культуран ЦIа эргадаккхар а шоаш балха новкъостал ду Ачалкхера клуб тоаяр а.

ДIахо къамаьл дир Наьсарен района Наьсар-Кертерча библиотекан заведующе нов. Евлоевас.

— Тха библиотекера книжкаш ийдеш 570 саг ва — йоах цо,— Дешараш денна дукхагIа хулаш латт.

Дукха болх кхоачашбаьб библиотеко партен XXI-ча съезда хетабаь. Беседаши пхи книжкай выставкеи яьй. Бригадашка съезда материалаш йийшай. Совхоза ферме красный уголок йиллай библиотеко, цига массаза керда газеташ, журналаш, книжкаш хулийт.

Наьсарен района кагирхой цIерах Наьсаре музыкальни школа хьаеллар дех цо.

Культуран болхлой профсоюза обкома председатела нов. Кудрявыха белгалдаьккхар вай республикан культуран болхлоша партен решенеех къахьегамхой дIакхетабеш бу болх тоъам болаш ца хилар.

— ХIара болхло декхарийла ва— йоах цо, — коммунистически къахьегама ударник хила къовсам лоаттабе.

—ДIахо нов. Кудрявыха белгалдаьккхар культуран болхлоша коммунистически къахьегама бригадашта шефство лелае езаш хилар.

Клуби библиотекеи чуулла помещенеш тишеи готтеи хиларо шоай болх тоабалийтац аьлар Надтеречни района культуран отдела заведующе нов. Сатаевс.

— Ща ца хилар бахьан долаш цхьан юрта библиотека яц, — йоах цо.— ХIьта 1300 цIа долча Верхни Науре клуб яц. Районни организацешеи культуран Министерствоси уж кхоачамбоацараш дIадахарна новкъостал дац.

Уж кхоачамбоацараш дийцар Урус-Мартановски района культуран отдела заведующе нов. Хамзатовс а. Во латт районе самодеятельноста болх.

— Дукха ба,—йоах цо,—районе талант йолаш кхалнах. Бакъда, уж кружокашка чуоза вIаштIехьадалац. Района кулгалхоша цу гIулакха терко яц. Самодеятельноста концерташка хьажа шоашца истий бозцаш цхьаь боагIа, дукхагIа йолча хана шоаш а багIац.

Цул тIехьагIа къамаьл дир Наурски района культуран отдела заведующе нов. Рожковс.

Дукха балхаш даьд района культуран учрежденеша укх шера съезда материалех къахьегамхой кхетабеш.

Коммунистически къахьегама бригада, аьнна цIи тиллийта къовсам лоаттаберий вечер а хиннай культуран цIагIа, хIаьта районни библиотеко «художественни литература тIа коммуниста образ» яха литературни вечер яьй. Дика болх бу киносето а.

Нов. Рожковс белгалдаьккхар профсоюзни обкомо новкъостал кIезига деш хилар а, республикан театрийи ансамблеи коллективаш районе йоагIаш ца хилар а.

— Укх шера тха самодеятельноста 70 концерт оттадаьд, — йоах цо, — Бакъда, дикача концерташца къахьегамхой Iалашбац оаха. Городерча искусстван болхлоша новкъостал доре дикагIа хургдар уж концерташ.

Района культуран болхлоша шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдергхиларах дош делар нов. Рожковс.

— Тха театра болхлоша шоай деррига хьинар тIадохийтаргда партен XXI-ча съездо хьалхашка оттадаь доккхий декхараш кхоачашдарна, — аьлар дIахо къамаьл даьча республикан Лермонтова цIерахча эрсий драматически театра керттерча режиссера нов. Децика.

Семилеткан хьалхара шу «Вежарий ЕршовгIар» яха болхлой таханара ди дувцаш йола, массане дика къоабалъяь тIаийца, пьеса оттаярца доладаьд театро. Кийчъеш я кхы а пьесаш. Театро ший декхар лерхI республикан яздархошца цхьана вэй республикан таханара ди дувцаш йола пьеса оттае.

Нов. Децика белгалдаьккхар районий культуран цIенош готта а шийла а хилар бахьан долаш районашка ахар театра кхоачашдулуш ца хилар.

Совещани чакхйоалаш къамаьл дир ССКП Нохч-ГIалгIай обкома секретара нов. Фоменкос.

Нов. Фоменкос белгалдаьккхар йолаш йола культурно - просветительни учрежденеш дикагIа а цIенагIа а лелае езаш, цига дукхагIа кхалнах балха бахийта безаш хилар а, цхьайолча дикагIа торо йолча колхозаша культурно-просветительни учрежденеш шоаш Iалашйича, керда яраш хьалйича болх тоалург хилар а. Бахача наха юкъе книжкаш дикагIа доаржадарна библиотекай болхлошеи, киномеханикашеи книжкаш дохкар дIадоладе дезаш а дешарий конференцеш дукхагIа е езаш хилар а белгалдаьккхар цо.

— Культурно-просветительни учрежденей беррига болх Советски саг кхеварна, вай партен XXI-ча съезда решенеш кхоачашъярна тIаберзабаь хила беза, — аьлар нов. Фоменкос.

Совещане къамаьлаш дир Шалински района культуран отдела инспектора н. Конюховаси, Грознерча Орджоникидзевски района № 2 йолча библиотекан болхлочо нов. Степановаси, Нохч-ГIалгIай АССР-а яздархой союза Правленен председатела нов. Арсановси, книготорга базан товароведа нов. Поповси.

Совещане дакъа лаьцараша цхьа барт а болаш чIоагIа дегаш айденна болхлошка республикан берригача культуран кхайкарал дир.

Культуран учрежденей балхлой республикански совещани.
Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа). Вартанов К. А., Алякина Т. А., Масаев А. Р., Магомадова Баиза.
Царна совгIата значекаш еннай.
А: Кобиашвили сурт,

Нохч-ГIалгIай АССР-а лорашта „НГIАССР-а заслуженни лор“ яха сийлен цIи яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Халкъа унахцIено лораеча дика доккхий гIулакхаш дарах «Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республикан заслуженни лор» яха сийлен цIи лойла укх лорашта:

1. **Кухаренко Иван Степановича** — г. Грознен № 2 йолча поликлиникан керттерча лора;
2. **Панченко Александр Николаевнана** — Нохч-ГIалгIай Республикански цIий дувттача станцен керттерча лора;
3. **Рогальский Борис Абрамовича** — г. Грознен 1-ча больницан хирургически отделенен заведующена;
4. **Решетникова Анна Степановнана** — г. Грознен 1-ча больницан поликлиникерча керттерча лора заместитела;
5. **Эпендиев Шахаб Шапиевича** — Нохч-ГIалгIай республикански больницан лора—хирурга.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума председатель

И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума секретарь

М. КОМАРОВ.

Нохч-ГIалгIай республикера кхачан товарий промышленность дегIайоагIа

Вай деррига турпала халкъ оарцагIдаьккхар XXI-гIча съезда исторически решенеша, вай мехка къахьегама а политически а хьинар айдир. Семилетка кхоачашъяра а тIеххкхоачашъяра а тIехьа хьинаре къовсам лоаттабарна съездо баь тIахьехам къоабал беш тIаийцар вай республикерча кхачан товарий промышленностен Министерствон предприятей коллективаша.

Советски наьха вахара хьал хадданза тоадара тIаерзаяь я Коммунистически партени Советски правительствони политика. Кхачан промышленность дунен тIарча цхьаь цхьан мехка енаяц укх тIеххьарча шерашка вай мехка санна чIоагIа дегIа. ХIаьта а, бахача наха тIа-тIа дукхагIа хьашт долаш а ийдеш а хиларах кхачан промышленностен болхлоша шоай болх шхы а дикагIа тоа а баь, дукхагIа арахеца деза кхачан товараш.

Кхачан промышленностен предприятешкарча болхлошеи, инженерашеи, техникашеи дика кхетаду укх ворхI шера кхоачашде дезаш шоай дукха, лоархIаме гIулакхаш хилар.

Бахача наха кхачан продукташ Iалашъеш йолча дикача предприятей опыто хьахьокх, эгара дикагIа йолча техникаца, балхашта комплексни механизаци автоматизаци ярца мара из декхар кхоачашде йиш ца хилар. Из никъ хьех тхона, кхачан промышленностерча болхлоша.

Маькха-булкаши кондитерски изделеши дукхагIа арахеца лаьрхIад оаха, хIанз болх беш йола предприятеш эргаяхарца, кхачан продукташ хьаеш деча дерригача балхашта автоматизаци ярца а паточни линеш юкъейоалаярца а.

Партен XXI-гIча съезда дика накъабахар духьа социалистически яхь а йоаржаяь, 1958 шерара балха программа толаме кхоачашйир кхачан промышленностерча болхлоша.

Болх дикагIа беш йолча бригадаша декхараш тIаийцад коммунистически къахьегама бригадаш яха цIи шоашта яккхар духьа.

Дика къахьегаш я Грозненски хлебокомбинатера Алыховикеи Подколзинайи коммунистически къахьегама бригадаш, Грозненски горпищекомбинатера нов. Абрамовича бригада, кондитерски фабрикера нов. Хуриевай бригада, иштта кхыяраш а.

1958 шера планал совгIа 10 миллион сома маьха кхачан продукци арахийцар цар, хьалхагIа тIаийца хиннача социалистически декхарех 8 миллион сома маьха мара хеца ца езаш хиннача.

Бахча наха эшаш йола продукташ дикагIа Iалашъе гIерташ, кхачан промышленноста болхлоша арахецача продукцен дикал лакхъярга хьеккжа кхачан товарий ассортимент а шеръю. Предприятеш эргаяьха тоаяьчул тIехьагIа керда булкайи консервнии, кондитерскии изделеш е доладеннад тхо. Царех я тайп-тайпара булкаш, мармеладаш, компоташ, маринадаш, иштта кхыраш.

Предприятей коллективаш хIанз ворхI шера йолча планаца дувзаденна хьалхашка этта декхараш кхоачашдарна, ханал хьалха из кхоачашъярна йолаш йола торонаш гучайоахаш я.

ХIанзалца бизза пайда ца эцаш хинна, кхачан промышленноста эшаш дола доккхий кхоачамаш да вай республике. Нохч-ГIалгIай кхачан промышленноста ворхI шерарча планах вай хьунашка дукха болаш болча хьун сомехи комарехи бизза пайда эца лаьрхIа да.

Семилеткан хьалхарча шерара производственни план толамца кхоачашъяра духьа предприятеша 1959 шера план 25 декабре кхоачашъе, планал совгIа 1,5 млн. сома маьха кхачан товараш арахеца декхар тIаийцад.

Укх шера 12-нел кIезигагIа доацаш кхачан товара тайпаш (гарчични маьхк, чIоракаш, лимонийи апельсинийи вафлеш, вафельни торташ, сомий маринадаш, сокаш и. кх. д.) арахецилга доладе лаьрхIа да.

1959 шера предприятеш хьалъяра а эргаяхара а эшача капитальни вложеней боарам 10 млн. сомага кхоачашхургба.

Предприятеш хьалъелга а эргайоахилга а керттерча даькъе боахама хьисапе хургда. Хьалъе лаьрхIа я объекташ: Гудермесе хлебозавод, Самашкарча плодоконсервни заводе консервни цех, Курчалое плодосушильни а сокоэкстрактни а завод, станица Орджоникидзевске керда райпищекомбинат, станица Червленне комсий сокаш йоаха цехаш, город Грозне уксусни цех. Уж объекташ хьалъе езар, керттерча даькъе «Чечингстрой» трест я. 1959 шера 2,5 млн. сома балхаш да цу тресто де дезаш, цхьабакъда уж балхаш де хIанз а йолаеннаяц трест.

Семилетках вай республикера кхачан товарий промышленноста предприятеш кхачан товараш арахецилга 1,4-зза лакхде дезаш я.

Цу хана хьалъяь яргья 3 хлебозаводи, 2 сокоэкстрактни заводи, 3 хьайреи, корта бохош доаца малар доаккха заводи, иштта кхыйола объекташи. Лакхлургда маькхий-булкай изделеш арахецилга 1,5-ззеи кондитерски изделеш — 2-ззеи, овощной консерваши томатпюри—2-ззеи, и. кх. д.

ТIаийца социалистически декхараш кхоачашдарца кхачан товарий промышленноста предприятеша дика кхоачашъяьй укх шера хьалхарча шин бетта план. ТIаийца декхараш кхоачашдара, производственни низех пайда эцарга хьежжа, арахецаш йола продукцеш дикагIа хулилга а, къахьегама овсарал лакхлулга а, предприятеш материалашцеи бедалцеи Iалашъелга а эшаш да.

Баха нах Iалашбара лаьрхIа долча кхачан товарашта юкъе эгара лоархIамегIа яр я маькх. Массанена а ховш да маькх еш йолча заводаша шоашта мамогга из арахецилга, нагахь санна кхы а дукхагIа маькх арахеца езаш хуле маькха булкаш кIезигье езаргья.

Цудухьа, бахача наха кхоачам хилал кхачан товараш арахецарна укх шера яь яргья маькх еча комбинате кондитерски цех, Урус-Мартановски районе хьайра, комсий сокаш йоаха цех станица Червленне, Сунженски райпищекомбинате консервни цех. Самашкински плодоконсервни заводе хьалъе йолалургья консерваш арахеца цех, Курчалоевски Наьсарен районашка хьайраш, иштта кхыйола объекташ.

1959-ча шерара план ханал хьалха кхоачашъергья Нохч-ГIалгIай республикерча кхачан товарий промышленноста Министерствон коллективаша.

С. НАЛАЕВ,

Нохч-ГIалгIай АССР-а кхачан товарий промышленноста министр.

Грозненски металлистий балхаш

Сиха дегIайоагIа вай сийлахь-боккхача мехка керда городаш, заводаш, фабрикаш, промыслаш, кхыйола предприятеш. Шерашка меттел бетта, кIиранна ца дайча а вай мехкарча социалистически предприятей суртащ довзаргдоацаш хувцалу.

Из ала йиш йолаш да Грозненски транспортни машинаш еча заводах. Электростанци чухиннача цIеношка йиллаьча цу предприятен сурт цхьаах шу хьалха вIалла а тара дацар хIанз долчоа. Бакъда машинаш а механизмаш а тоъам боллаш-м яр цига, хIаьта а царех биззаь пайда эца вIаштIехьа далацар юххьанца. Цудухьа заводо арахецача техникана эшаш йола оатхалаш ший графиках яь ялацар, дуккха а балхаш техника йоацаш шоай низаца дора болхлоша.

ХIанз чIоагIа хувцаеннай из. Завода коллектива лоаццача хана иштта доккхий балха толамаш карагIдувлар, дог тийшшаь коммунизмага бодача социализман мехка мара хила йиш ца хилар дика кхетадеш да. Завода дерригача ковна асфальт йиллай. Из дар бахьан долаш предприятес арахецача техникана эшаш йола оатхалаш цхьан цехера кхыча цехе яхьа дуккха а аттагIа да.

ДIадахача шера 4-ча квартале заводе е йола а яь, хIанз боккхача боарамах арахецаш я, тIера мухь самосвало санна ше Iо а боассабеш, кхо тонн кир яхьа лаьрхIа еш йола тракторни прицепаш. Уж къаьстта боккха лоархIам болаш я юрта боахама. Уж тайпа прицепаш заводо укх шера 2 эзар ергья, хIаьта ворхI шера плана тIехьарча шера 11 эзарнега кхоачаергья уж.

Заводо хIанз кара а ерзаяь арахецаш я бульдозера техника. Из завод укх ворхI шера планах арахеца йолалургйолаш я мехкдаьттан промышленноста эша цхьайола техника а. Болхлошта юкъе шерра социалистически яхь а йоаржаяь, семилетка кхоачашъеш хьинаре къахьегаш я хIанз завода коллектив. ДIадахача шера январь беттаца нийсдича, заводо укх шера январь бетта 39 процент дукхагIа арахийцай ший продукци.

— Мишта вIаштIехьадаьннад шун иштта лоацача хана уж доккхий балха толамаш даха? — аьнна оаха шийга хьаттача механо - сборочни цеха начальника нов. Васильевс тхона дийцар:

— Эгара керттера дар — механо-сборочни, ремонтно-инструментальни, заготовительни, токарни, цехашка берриga болхлой шоайла вIаши новкъостал деш балхаш де болабалар да. Заготовительни цехо мел эшаш йола оатхалаш тхона лоаттаяро, балха дикагIча гIулакхашта тхо тхойла дагадувлаш хиларо юккха новкъостал дир тхона.

Тха предприятена боккха пайда а луш, коллектива балха овсарал дикка лакх а еш рационализаторски предложенеш балха юкъе йоалайир токара Успенскеси бригадира Герасимовси. ХIара сменах 2—2,5 балха нормаш йоахаш ба токараш Вячеслав Шуняев, Григорий Овчинников, сборщикий бригадир В. Пронькин, слесараш С. Ладышев, М. Личинов, сварщикаш Боголюбов, Черный. Коммунистически партес вай вахара кхоане кхы а хозагIъярна, вайна хьалхашка оттаяь ворхI шера план ханал хьалха кхоачашъярна социалистически яхье баьнна, цхьа барт бола дезал хинна чуйнаб тха болхлой, — аьнна хадийтар новкъоста Васильевс ший къамаьл.

Укх 1959-ча шера хьалхарча ах шера завод 7 сахьата балха денга яла езаш я. Балха ди лоацдарца план кхоачашъярна новкъарло хургйоацаш де эшаш дола балхаш дIададоладаьд предприяте. 120 саг дешаш ва шоай балха говзал лакхъярна.

ТIайоагIача хана де дезаш дукха балхаш латт завода коллектива хьалхашка.

Уж декхараш кхоачашдарна продукци арахецилга дIахо йодача хана кхы а дукхагIа дегIадоаладарна механо-сборочни цехе кхо тонн дозал дола хIама айергйолаш цIарацIура отторгда. Из оттадарца болхлой къахьегам кIезигагIа а эшаш, балха овсарал дегIайоагIаргья. Кузнечно-прессови отделене бIаь тонн низ а болаш пресс оттаергья. Цунца еррига программан оатхалаш яр Iалащдулургда.

Оатхалаш кийчъеча цехашта эшаш йола материалаш кийчъеча отделене а отторгйолаш я цхьайола механизмаш: листагIа дола аьшкаш теда механически кIод, эксцентрированни пресс, иштта кхыраш а. Уж гIулакхаш кхоачашдаро оатхалаш сихагIа яь яха а болхлой къахьегама овсарал лакхаяккха а торо лургья.

Балха эшаш йола материалаш тIаярна а продукци дIаяхьийтарна а йоккха новкъарло еш да завода тIабодаш машинникъ ца хилар. Из никъ билла болабаьб, бакъда кхоачам боллаш торо а материалаш а ца хиларца мела лел из болх.

Завода коллективо укх шера рационализаторски предложенеех 125 эзар сома пайда бала, продукцега дIабода мах лох а беш, къахьегама овсарал планал совгIа ши процент дегIайоалае лаьрхIад.

И. ВЕДЗИЖЕВ.

А. ЖЕЛЕЗНЯК.

Доазол дехьара

Керда правительство, къаьнара гIулакхаш

Февраль бутт юкъе баххача хана керда правительство вIашагIйоллаш долча декрета кулг яздир Итальянски республикан президента Джованни Гронке. Правительствона юкъе бахар христианско-демократически партен викалаш. Керте эттар цу партен лидер вола Антонио Сеньи. Цу декрето форманна дIаьккхар хьалхагIа хинна Фанфане министрий кабинет отставке яхар бахьан долаш 26-гIча январе йолаенна правительственни кризис. Из кризис йIаьхъяла тарлуш хиларо а цхьан парте доал деш йола кабинет вIашагIйоллар бахьан долаш из дIаяккхаро а хьахойт хIанз Итале цIенхашттара тIулакхаш этта хилар. Фанфане правительство дIаяларах а Сеньи керте латташ йола керда правительство вIашагIйолларах а, Итальянски коммунистически партен Генеральни секретарь волча Пальмиро Тольяттес аьннача тайпара, «1943 шера йолаелча денз таханара ца хьатIаотталца лаьтта политически лоархIам боккхагIа бола Италера вIащдухьаленаши цун социально-экономически проблемаши хьагучаяьхха а йола хьалхагIа дIаиха дуккха кризисаш санна, алхха правительственни кризис лархIа йиш яц».

ХIанз мехка ший тайпара хьал этта хилара маIан фу да аьлча, тIом сецачул тIехьагIа промышленни производство дикка дегIаенаяле а, де балхаш доацилга цо цIа ца даккхар а Италерча наьха вахара хьал тоа ца дар а да. Нагахьа санна 1938 шерагз промышленни производствон боарам 100-нена метта лаьрхIача, 1948 шера 102-га кхаьчаб из, 1956 шера — 210-га, хIаьта 1957 шера — 225-га. 1958 шера промышленни производствон боарам лаккхлуш хьаьера. Цу гIулакхаша йоккхийча монополешта пайдаш дукхагIа тIадахьар: 1951 шерагара 1955 шерага кхаччалца йолча хана 200 процент дегIадаьхкар уж пайдаш. Цхьабакъда, къаман пайдах къахьегамхошта доагIа дакъа цу юкъа кIезигделар Итале 28,1 процентагара 26,3 процентага кхаччалца.

Иштта нийсхо йоацаш дийкъар пайдаш цул тIехьа тIадоагIача шерашка а. Шоашта тIаккхьчача халонех хов Италерча къахьегамхошта, капиталистически мехкашкара производство дегIаярах, новкъоста Н. С. Хрущевс ОСКП XXI-гIча съезде яьххача тайпара, вIаьхегIчои рузкъа дукхагIа долчои мара совле ца хьолга.

ХIаьта а, харц хургдар, итальянски промышленность дегIаярца халонаш яц аьлча. ТIом сецачул тIехьагIа хьайола ерригa ха белгалйинча гуш да, кхыча мехкашкарча капитала гIулакхаш Итале чIоагIденна хилар а итальянски къаман промышленноста гIулакх телха хилар а. Цун продукци тIехь-тIехьа кIезигагIа къовсаяла могаш я вокх капиталистически мехкий промышленностан продукцица. Ялх паччахьалкхен (Малхбузехьара Германи, Франци, Бельги, Голланди, Люксембург, Итали), «юкъара рынок» йиллара хьакъехьа Италес договор дар бахьан долаш къаьстта халча хьала тIа эттар мохк. Договор тIа оттадаь да цу мехкаша еча базара юкъера таможенни духьаленаш тIехь-тIехьа дIайоахилга; 1959 шера 1-гIча январе денз — договор бокъонца чIоагIденна даьнначул тIехьагIа денз — «юкъарча рынка» мехкашта юкъера таможенни тарифаш 10 процент лохдаьд. Уж лохдаларах а ерригача «юкъарча рынках» а Италена гIойле йолаш ца хилара мукIарло ду кхыметтел «Темпо» яхача итальянски буржуазни тазето а: декабра тIеххьарча деношка цо белгалдора, «юкъарча рынкацара» Итален гIулакх тIеххьара а да велалургвоацаш да, яхаш. ХIаьта а, Фанфани керте латташ хиннача итальянски министрий совето 1-гIча январе денз Итале «юкъарча рынка» хьакъехьара договор кхоачашде доладаьд, из бахьан долаш итальянски промышленноста гIулакх толха а дир цо.

Цу хьалашка Итален промышленни магнаташта хьалхашка, «Темпо» яхача газето яхачох, чIоагIа декхар эттад: шоашта доккхий пайдаш тIадахьаргдолаш шоай «хьаькъал» дIадовзийтилга. ХIаьта из «хьаькъал» цар хьагуча а даькхар, къахьегамхой хьал кхы а толхадеш бола никъ лацарцеи царна дукхагIа эксплуатаци ярцеи.

Укх шин бетта нагахьа ди доацц бIарчча предприятеш е цехаш дIакъовлара хьакъехьа а дукха болхлой балхаш тIара дIабоахаш хилара хьакъехьа а Италера хоам ца беш. Итт шу совгIа ха я Итале бе болх боацаш 2 миллион саг вола.

Дукха болхлой балхаш тIара дIабахар бахьан долаш, цу гIулакхашта духьалара болам чIоагIбеннаб мехка. Забастовкаш, демонстрацеш елга, капиталисташа дIакъувлаш йола цехаши предприятеши болхлоша хьалувцилга — таханарча Итален городашка хадданза латташ гIулакх да. Цкъаза нах балхаш тIара дIа ца бахийта а вIаштIехьдоал болхлой. Цхьабакъда, из цхьан юкъа мара тарлац. ДукхагIа йолча хана Iаьдало новкъостал а деш чаккхдоах капиталисташа лоаш лаьрхIа гIулакхаш, хIаьта Итален болхлой класс тIатIа халагIча хьала тIа а кхоачаю. ЧIоагIа къовсам лоаттабу къахьегамхоша итальянски юрташка а. «Юкъарча рынках» дола договор чIоагI а денна цIаоттарах итальянски помещикий Конфедерацена бахьан нийсделар ахархойи батракийи вахара хьал кхы тIа а толхадарна. Лаьтташ тIа балхаш деш болча наха лоаш болх бу лаьтташ дIателарна Итале оттаяь хинна аграрни реформа бокъонца дIаяккхийтар Конфедерацес эггара кхьалха. Юрта боахама министерствос дIаккхайкадир, Итален цхьайолча зонашка хIанзалца кхоачашъеш хинна аграрни реформа «цIахо яхьа Iаьдал дага ца хилар а», хIаьта ший десалашта кхоачамбалла долчул совнагIа лаьтташ долаш болча наха «гIаьххьача маьхех» лаьттал доацаш болча ахархошта лаьтташ дIателар шийна «бакъахьа хеташ» хилар а.

Лаьттанца балхаш деча къахьегамхой вахара хьал чIоагIа толхадир, 1947 шера арадаьнна Iан замалахь батракаш балха дIаийбе лаьттай дай декхарийла беш хинна закон конституце бокъонах дац аьнна дIаккхайкадаро. Цу законо дIадехар Iай, балхаш тIа боаца батракаш къаьстта дукха Iайнача хана, батракех цхьадола дакъа лаьтташ кара долча даьша балха дIаэцар. Цу законо йиш хилийтар 1956 шера Iан замалахь 155 эзар батраки 1957 шера 186 эзар батраки балхаца Iалашбе. Из порядок дIаяккха гIерташ массаза а къовсам лоаттабаьб лаьттай даьша. ХIанз вIаштIехьдаьннад цар из, Итале «юкъарча рынкана» юкъе яхар бахьан долаш продукцен конкуренци лаккхъяр духьа из хьаяккхарга дIабода мах лохбинза баргбац яхаш бахьанаш а доахаш.

Реакцес ахархойи батракийи вахара хьал телхадар бахьан долаш берригача мехка забастовкаш йолаеннай. Къаьстта лоархIам болаш хилар юрта боахамерча къахьегамхой Къаман конфедерацес баьча тIахьехамах 4-гIча феврале 3 миллион болча батракашеи испольщикашеи 24 сахьата яь забастовка. Дика барт болаш вIашагIтеха забастовкаш латтача хана дукха митингаш хилар. Цига дакъа лоацаш хиннараша дIацехаш хиннар дар Iан замалахь батракех цхьадола дакъа балха дIаийде лаьттай дай декхарийла беш дола керда закон арадоаккхилга, помещикий доалахьа долаш а цар дIа ца дувш а дада лаьтташ ахархошта хьадоахилга.

Цу тайпара, городашкарча болхлошта а итальянски юрташкарча къахьегамхошта а лац доал деча классашта карабаха, цудухьа цар къовсам лоаттабу шоай вахар бахьан долаш. Ала дезаш да, цу къовсамца итальянски къахьегамхоша дуккхаза а йоккхий коталонаш яьха хилар. Цар баьча низах 1958 шера керда къаман юкъара договораш дир промышленносте, транспорте, торговле, пачча хьалкхен учрежденешка 36 тайпара балхаш деш болча болхлошта гIойле йоалаш. 1200 эзар саг гаргга болча къахьегамхошта юкъера лаьрхIача 6,5 процент а долаш алапи лаккхдайта аьттув баьлар. Лакхденнад коммунисташеи социалисташеи доал деча Массане юкъерча итальянски къахьегама конфедерацен сий: соахка 1943 предприяте профессиональни органаш хоржача хана 54 процент болча наха кхадж тессар ВИКТ-ана тIехьа, 1957 шера 52 процент болча наха мара ца тессача. Соахка май бетта парламентски хоржамаш хиннача хана Итальянски коммунистически партена тIехьа 6.700 эзар саго кхадж тессар.

Италерча къахьегамхоша шоай ираз долча кхоаненна тIехьа лоаттабеча къовсамера цар лоIам кагбе гIерташ реакцес леладечох хIама хилланзар. Мехкара болхлойи, ахархойи, интеллигенции кийча я шоаш вахара бокъонаши хьаштаниш лораде. Бакъда, доал деча гIоазараша цунца барта дахка тигац, цудухьа фуннагIа даь а мехка шоаш деш дола доал чIоагIде гIерт уж. Бикълуш латтача политически къовсамо Iоткъам бир Итален правительствон гIулакхашта, хIаьта из низ боацаш хилар хьа а хьекхар. Фанфане правительство ялхазза нийшар парламенте цун предложенешта кхадж тоссача хана. Цхьаццайолча хана аьрдехьарчарца правительствона духьала кхадж тессар цхьаболча депутаташа а — христианско-демократически партен членаша. Цу хьалашка отставке валар дикагIа лаьрхIар Фанфане правительстве социал-демократически партегара викал хиннача Вигорелли яхача министро. Цунгара доладелар ерригa правительство отставке ялар а. Фанфане правительство дIаьлар цун политикана раьза боаца нах мехка дукха хилар бахьан долаш, из политикеи итальянски конституцен положенеши цаI шоллагIчоа чIоагIа духьала хилар бахьан долаш.

Фанфане правительствос моттиг мукъаялийтай Сеньэ правительствона. Цига министерски портфелаш (гIулакхаш) еннай христианско-демократически партен членех аьттехьарча группировкаца бараш-та дукхагIа а луш. Иштта йолча правительствона аьттехьарча партеша гIо дергда — либералаш оалаш болча наьха партес а, шинна а монархически партес а, «Итальянски социальни болам» яхача фашистски партес а. Вешта аьлча «реакционни концентрацен» кабинета бэ дахад Iаьдал. Дукха ха йоаццаш А. Сеньис хьакхайкаяь цун программа Фанфане правительствон программал эргаш яц: Североатлантически блокана «боарам боаццаш мутIахьа» йола арахьара политика лоаттаелга, промышленни монополейи помещикийи хьашташ лорацеш йола чухьара политика лораелга. Синьэ программах гуш да, Фанфане правительство йохара Италерча реакционни низий мукIарло де безам ца хилар а хьалхагIа леладаь гIулакхаш дIахо а леладе безам болаш уж хилар а. Бакъдолча хIамаша тешал ду, Итален керда правительство монополей хьашташта кхы а айхьазагIа гIулакх де безам болаш хилар. Хоза хета даь хиннадацар цун министраш хьалхагIа промышленникий Конфедерацен юкъарча собранех чакх а баьха, цул тIехьагIа мара итальянски парламенте тIа ца боалабар. Кхыча дешаица аьлча, кхыча мехкашкарча капиталаца, эггара хьалха американскичунца а ювзалуш, айхха ювзаенна йолча йоккхийча монополешкара тешам а баьккха, дIайолаелар керда Итален правительство юххьанца денз.

Цхьабакъда, Пальмиро Тольятте аьннача тайпара, къаьнара гIулакхаш леладергдолаш болчар, шоайла хьалхагIа дIабахачар цихьачул башха кхы дика хьорг ма дий аьнна хетадала дагIац. Мохк, Итали йицъялийта ягIац, — аьлар Тольятте. Шеко яц демократически низаш Итале дукхагIа хиларах. Цул совнагIа, Италера экономически гIулакхаш тIа-тIа дукхагIа талхаш а латт, хIаьта нагахьа санна доал деча гIозараша хIанз лелаю политика ца а лелаеш, кхы а кхе экономически политика лелайоре, села во леларгдацар мехкара гIулакхаш яхаш йола уйла тIа-тIа дукхагIа яржаш а латт.

Цунах бокъонца гуш да, Италера правительственни кризис дIаяьннаяр яхаш, мехкара социальнии экономически кризис дIа ца яьннилга. Цу кризисацара гIулакх хьада-м мухха а даьннадацар, боккъалдар аьлча из кхы тIа а чIоагIлуш латт, хIала аьлча мехкара хьал тоалургдолча тайпара цхьаккха хувцамаш кердача правительствос ца даьдаь..

Л. РЕЗНИКОВ.

Февраль бетта Дортмунде (Германьэн Федеративни Республика) городе бахача наха ракеташ ураттIаахийта аьнна Англен Iаьдало стартови площадкаш е лаьрхIача гIулакха духьал демонстрации митинги йир. Ракетни базаш яхкара духьал бовла нах тIахьехаш лозунгаш а доххаш йолча машиний мотоциклайи колонна чаккхъяьлар городе гIолла.

Сурта тIа: колонна юкъерча плакаташа йоах: «Дортмунда атомни ракеташ езац».

Берге фото (Центральбильд).

Американски Iаьдала провокационни гIулакх

4 марта СССР-а кхыча мехкашцарча гIулакхий Министерствос Москверча США-н посольствага нота яхьийтар, «Новороссийск» яха чкъаьрий лувца советски кема американски тIема кемас соцадари цунна чухьажари дIахойташ.

Нота тIа йоах, Атлантически океана къилбаседерча даькъе мукъача форда тIа чкъаьрий лувцаш лелача «Новороссийск» яхача советски кемас форда чурча трансатлантически телеграфни е телефонни кабелашта цхьаккха зе даьдац. Цу хьакъехьа американски печата тIа арадаьккха хабар дерригa а харц да.

Нота тIа белгалдоаккх, советски кема соцадеш даь хIама провокационни гIулакх дага долаш даь хилар.

Советски нота тIа йоах, советски правительство теш, мукъача форда тIа чкъаьрий лувцача советски кемашица цу тайпара дола, цхьанна а хIаманца бакъдэ йиш йоаца гIулакх тIехьа тIайоагIача хана а дергдоала гIулакхаш США-ан правительствос оттадергхиларах. (ТАСС).

Iилманои дынои мишта доашх вахари валари

Дукха ха я вахар фуд ха а лерг-воацаш дола хIама лаха а саг гIерта. Уж уйлаш йийцай наха Iехае е из эшаде мегача турпалех долча фаьлгаш тIа, венна саг дийнача хих дувцача фаьлгаш тIа.

Дыно хьех, сага цIаккха а могаргдац вахари валари довза, дегIа чу са долча хана саг вах, дегIа чура са дIадахача — саг ла, яхаш. «Дала ше хьаденна са — дIайицад», — оал дынах тешача наха саг велча. «Са дегIаца ханна мара дац, син бокъонца дола вахар «къемат дийнахьа» мара хургдац», йоах дыно. Дын из хьехам эксплуататораштa чIоагIа пайдане ба: цо новкъостал ду царна нах шоаш яххар деш хилийта. Укхаза Iа рузкъан даьна духьале яр къа да, велча жожагIата гIоргва хьо», яхаш дынах тешар Iехаву мозгIараша.

Iилмано гучадаьккхад сага лергдоаца са а Iоажал йоаца вахар а хила йиш ца хилар. Iоажал а йоацаш вахар хила йиш яц-кх, дийна яраш а санна, ейна яраш а клеткаш эш ца дегIа.

Масала, сага е хьайбан чеш шоай оьлла чу мара дийна хилар я Iайхьлуш дац. Уж клеткаш еб, лушо—лун муIа санна чIоагIлу, иштта цу тайпара уж я а ейя, цар моттиг кхыча, дийнача, клеткаша дIалоац. Иштта дIаьхлу чеш. Нагахьа санна клеткаш цаIаш йовши шоллагIа яраш хьахулаши ецаре, чеш дIаьхлургдацар. ЦIокан тIера морд, эпителий, клеткай массехк тIоа болаш ба. ТIехьанахьарча тIаь клеткаш йовш-йовш ейя дIайоал. Цар вай дегI цIокана хулача зулмах лораду. Боккхача лоархIамера болх кхоачаш бу цIецарча эритроциташ яхача хIамалгаша, дегIага кислород дIакхоачийт цар. ХIара ден-бус цхьан сага кхо бIаь миллиард совгIа эритроциташ ейя цIа а йоал, уж миссел хьа а хул. Къаьнара яраш къоначар хувцаш мара лертIа болх булургбац дегIага.

Валар — дегIа кертерча маьжений чура бувзамаш дохар да. Цхьабакъда дегI денначул тIехьагIа, дегIа цхьайолча маьженаш яланза хул. Масала, керта хьал даьлча тIехьагIа а 5—6 минута яьлча хила а деле дIадалу. Сагг мавелланге а деле дIадалу цIа дегI тIара цIока а: дакъан чеши мIарш яьхлуш. Советски Iилмахочо С. В. Андреевна мегар дог дийнде, ша саьга дог е кхыйола маьже шоаш хьаяьккхача, цо болх бе йиш хургйола хьал оттаде гIерт Iилмахой. ДегIацара хьаяьккхача маьжено беш бола болх тахкаро, из бовзаро Iилмахошка торо хулийт дерригача дегIадалар фуд хайта а валарца къовсам лоаттабе никъ лаха а.

Организм ях цунца цIий мадоагIа нийса лелаш, са доахаш, хIама дуаш, совдар дIакъоастош, цо болх мел беча хана. Цхьабакъда, саг е хьайба дала йиш я дегI бокъонца унахцIена долаш, доги пехкаши гIаьххьа долаш. Масала: хила даха. Сага е хьайбан ерригa маьженаш цхьан ханна ца леш хилар бахьан долаш, «денна дегI» дийнде йиш хургья. Боккъалдар аьлча хила вaха саг кIалхара воаккхалургва, нагахьа санна цун доги пехкаши чеххка болх бе йолаялийта вIаштIехьа доале.

Профессора В. А. Неговске ханал хьалха венна саг дийнвеш йола методаш увттаяьй. Цо хьахьекхад, венна 5—6 минут яьнначул тIехьагIа саг дийнве йиш хилар, нагахьа санна цун кертера маьженаш унахцIена хинналехь. Цо кхычахьа а ма дийнвир доккхий маьже а йоацача саг венна 99 сахьати 20 минути яьлча болх бе доладалийтар цо из.

1928 шерехьа а Iилмахошта С. С. Брохоненконеи С. И. Чекулинаи мегар корта дийнбе. ЖIалена тIера хьабаьккхача кертах кислород дукха йола цIий чуухаргдолаш прибор еллар цар. Иштта кийчбаьча керто моллагIча а дийнача керто мел дер дора: даа хIама дIаккхоаллар, бIаргаш деттар, лергаш эгадора, мотт хьекхар. ХIанз Москверча Iилмахочоа В. П. Демиховна мегар жIалена шоллагIа дог долла, жIале кIазилга корта кхыча жIалена тIабогIа. Дайна бIаргаш юха дийндеш Советски Iилмахоша дахьа толамаш массанена а довзаш да. Из де веннача сага тIаьххьа бола бIарг бол байнача бIарга когаметта. ДегIа тIара дукха цIока дагьача кхычахьара гIаьххьа дола цIока отталеш, и. кх. д. хIамаш до цо из.

Дыно беча хьехамах уж хIамаш довза а йиш яц: нагахь санна сино дегI «дийндойя», цо из духьа, сино дегIа чура са а дIадахачул тIехьагIа, дог а хьайба дора Iилманна а яа юсаш хилар сенца довза йиш яц? Из дашха йиш яц дон-а дIа тIагIолла, са-м да а ю дац. Веннарашa йоах: мишта хул из — даьла лоIамах саг цIа а ийца, саг велча, Iилмахочо дегIа са юха чу мишта доаладергда? Лор даьлал низболашагIа а Iоажал юхатоха а могаш ва? Кхы ца а боалаш, цар бакъду: Iилма дынал низболашагIа хилар.

Саг дийнве йиш йола ха мишта йIаьхъергья яха дош чIоагIа дага доал Iилмахошта. Масала, дегIа температура 30 градуса тIа кхоачаш говзалца лох а еш, Iилмахошта мегад леш латта керта хьаь клеткаш лоархIам боллаш ца йойташ совцае. Из бахьан долаш дегои пехкашеи бу болх сеца 40—60 минут яьнначул тIехьагIа, вешта аьлча клинически деннaчул тIехьагIа жIалеш дийнде мегад. Маймал денна 20 минут яьнначул тIехьагIа дийндаьд.

Веннaчул тIехьагIа профессора В. А. Неговске дийнваьча цхьан сагага бегашта хьаьттад «веннача хана фу дайра хьона», аьнна. Цо аьннад: «набарца тувлайир аз сай Iоажал». Iилмано дIахьекхад, веннaчул тIехьагIа цхьаккха хIама доацилга, дын книжкаш тIа дувца «веннaчул тIехьагIа» Iиса найлахар дийнвальве яхар а иштта кхыйола а тамашенни хинна ца хилар.

Саг IIаьхсача хана вахарг а вз, из ханал хьалха кхаьвзар дIа а доаккхалургда, аьнна ала бокъо лу хIана Iилманна хьаргIадьеннарша.

Е. Т. САЛЬНИКОВ, медицински Iилман кандидат.

Керда литературни сборник

Укх бетта юххье арадаьннад «ДоттагIал» яха сборник. Вай республикерча поэтийи писателийи произведенеш я сборника тIа.

Сборника поэзен раздела тIа лоархIамех йола моттиг лоац гIалгIай поэтий стихаша.

«Берригаш а хьона эгIаз ух» яхаш я Муталиев Хьажбикара стихотворени. Из ший тайпара произведени я. Ший йиIий сийрда сакъердаме вахар дувц поэта. Дийна йолаш бIаргагуш санна духьал хьокх цо йиIига сурт. Укх дунен тIа из йиIиг яхаш хиларца шийх чIоагIа ираз долаш саг хетт поэта.

Ведзижев Ахьмада язьяй «Шераш дIаух» яха стихотворени.

Геттара дика да, нагахь санна ший вахара лар хIара сага цунен тIа йита моге — из да стихотворене тIа поэта яхар. Iоажал кхераме яц, нагахьа санна къонахчул долаш, дог цIена, ший къамаца оагIув болаш саг ваьхавале. Иззамо вола саг хьаьша хинна лелац дунен тIа.

Уйла ейт «Хьа бIаргаш» яхача Осмиев Хьамзата стихотворенес. Из лирически стихотворени я. Шийна езача йиIий бIаргашка поэта гу дийна сердало, малха зIанараш, гаьнарча лоама бердий ша. Еза йоI елача хана масса долча хIамаша сакъерд, царна зиза тох.

«Ма деттале дог» яхаш я Яндиев Джамалдас язъяь стихаш. Цар тIа дувц доазув доаццаш ший лаьтта, къам дезилга, керда тамашийна хIамаш гучадаха гIертилга.

Сборника тIа дукха я эрсий а нохчий а писатели произведенеш. М. Мамакаевс язъяь исторически темаех йола стихаши Сулаевс язъяь лирически темаех йола стихаши я цу тIа.

Таханарча лоамарча юртах, цига бахача нахах лаьца язъяьй поэта Музаевс ший стихаш.

Вокха жанрах йола произведенеш а я сборника тIа. Къилбаседа Кавказе Советски Iаьдал доаккхача хана хиннача тIемаех, лоамарча йиIий майралах лаьца я Ксендзовас язъяь цхьан актах латта «Фатимат» яха пьеса.

Сакъердаме я «Нийса никъ» яха Б. Черемисина Черсий-Боалкхарой республикерча къонача доярках Оздоева Риммах язъяь очерк.

Новотельновс, Е. Полонскаяс, И. Труновс, И. Гогуна, Поваляевс, иштта кхыбараша яздаь рассказаши стихаши а я сборника тIа.

ЧIоагIа лоархIамера гIулакх да «ДоттагIал» яха литературни сборник вай республике арадалар.

Я. БЕРГЕР.

Кастта театрашка хургда

Нохч-ГIалгIай драматически театра коллективо дика къахьийгад театра репертуар шеръеш. Зрителашa боккха мах бу театро оттаьча «Асламбек Шерипови» «Майра Кикилэи» яхача спектаклай. ТIеххьарча хана кийчъяьй коллективо Н. Музаевс язъяьча «Эггара хьамсара бераш» яхача пьесах йола керда спектакль. Укх деношка цунга хьажар хургдолаш да. Март бутт йисте боаллаш вай республикерча зрителашта гургья цхьаькха а керда спектакль. Из я А. Хамидова язъяьча «Совдати Дауди» яхача пьесах йола спектакль.

Нохч-ГIалгIай филармонен коллектив Сталински районерча Ленина цIерахча Культуран Дворецa коллективаца цхьана «Риголлето» яха керда опера кийчъеш я.

Керда программа кийчъеш ба Нохч-ГIалгIай эстрадни группацара членаш а.

Кастта вай республике гастролеш яла йоагIа Донской казакий халхареи иллени ансамбль. Хьалхара концерт оттацергда цар 9-ча марта Гудермесе, цул тIехьагIа концерташ увттадергда Грознерча театрашкеи, культуран Дворецашкеи.

11-ча марта вайцига йоагIа Грузен иллэни халхареи цIихезза йола 100 саг юкъе вола ансамбль. Ансамбла ший гастролеш дIайолаергья Лермонтова цIерахча театре концерт оттадарца.

Укх бетта вай республике боагIаргба Москвера пионист профессор Иофельси, Бравинеи, Качаровеи Эстрадни группеи.

Тамашийна тенна саг

КУРГАН. (Тха корр.) Уксянски районерча Куйбышева цIерах йолча колхоза тракториста Верхотурцев Иван Ефимовича бархI шу даьнна Владимир яхаш кIаьнк ва. 160 сантиметр лакхеи 114 килограмм веси ва из. Лораша яхачох кхетам а ларгIа дегIабоагIа цун.

Цун воккхагIа волча вошас Сашас язде а деша а Iомаваьв из. Володе ялх шу долча хана, цо атта дIахьора ши ведар хий. ХIанз Iалаьмате чIоагIа низ болаш ва Володя. КIаьнко доккха новкъостал цу цIагIа даьнеи наннеи.

(4 марте арадаьннача «Советская Россия» яхача газета тIара).

Ха оттар

Укх шера 8-ча дена 12-ча марте кхаччалца республике цхьаццайолча моттигашка гIийла йоачаш хургья, хIаьта из юкъ йистейоалаш меллашха догIа делхаргда. Юккъера хьокхачунга кхоачаш меллашха мух хургба. Из юкъ дIайолалуш бийсан 4—9 градус шийлеи дийнахьа 3 градус шелалгара 2 градус йIовхалга кхаччалцеи йолаш, из юкъ йистейоалаш — бийсан 3 градус шелалгара 2 градус йIовхалга кхаччалца, хIаьта дийнахьа 3—8 градус йолаш температура хургья.

Грозненски гидрометбюро.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре.
Йоккха зал — «Часы остановились в полночь».
Долалу: 10, 12.30, 3, 5.30, 8, 10.20.
ЗIамига зал № 1 — «Евгений Онегин».
Долалу: 8.30, 11, 1.30, 4, 6,30, 9:
ЗIамига зал № 2 — «Часы остановились в полночь».
Долалу: 9, 11.30, 2, 4.30, 7, 9.30.
ЗIамига зал № 3—«Евгений Онегин».
Долалу 9.15, 11.45, 2.15, 4.45, 7.15, 9.45.
9 марта денз ерригача залашка хургда Чрезвычайное происшествие» яха фильм. (Цхьан сеансах 2 сери).
«Родина» яхача кинотеатре. «Евгений Онегин».
Долалу: 9, 1.30, 6.
«Часы основились в полночь».
Долалу: 11.15, 3.45, 8.15.
Кочубей». Долалу: сайранна 10.10:

Городе Грозне Октябрьски районе 30-ча участке, корпус 141, кв. 6 вахаш волча гражданина Ноговиков Владимир Сергеевич йисхо суде деннад городе Грозне, ул. Широкая, 5 яхаш йола ший сесаг Ноговикова Клавдия Григорьевна ше йитарах доша. Дош дувцарга городе Грозне Октябрьски района халкъа судо.

РЕДАКЦЕН АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 23. ТЕЛЕФОНАШ: Редактора — 2-41-23, редактора зам. — 2-07-01, бехкткхама секретара — 2-25-72, корректорске — 2-30-91, партийни вахарен экономикани отделий 2-25-72.

СФ00093. 1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революцен проспект, 30/3. Закз № 1575.